

ŽYGIŲ ĮGŪDIS ĮTRAUKIANT
KULTŪROS IR ISTORIJOS PAŽINIMĄ
GAIRĖS SKAUTŲ VADOVUI

LEIDINĮ PARENGĖ:

VILNIAUS KRAŠTO
KERNAVĖS TUNTO
JORĖS VYR. SKAUČIŲ DRAUGOVĖS

KANDIDATĖ JULIJA POŠKAITĖ

2020

TURINYS

ĮVADAS	03
SUEIGŲ DALIS	06
1. EKSPEDICIJOS PLANAVIMO SUEIGA	07
2. ĮGŪDŽIŲ SUEIGOS	08
2.1. ĮGŪDŽIŲ SUEIGOS. LAUKINIAI ĮGŪDŽIAI IR ŽAIDIMAI	08
2.2. ĮGŪDŽIŲ SUEIGOS. ETAPO PLANAVIMAS	25
3. ETAPO SUEIGOS	25
4. EKSPEDICIJOS APŽVALGOS SUEIGA	27
ŽYGIŲ DALIS	29
1. ŽYGIO PLANAVIMAS	29
2. ŽYGIS	34
2.1. ŽYGIO PRADŽIA	34
2.2. MAISTO GAMINIMAS	35
2.3. NAKVYNĖS VIETOS ĮSIKŪRIMAS	35
2.4. VAKARO LAUŽAS	37
3. LAUKINIO ŽYGIŲ ĮGŪDŽIO UGDYMAS ŽYGIO METU	38
3.1. VEIKLOS, APRĖPIANČIOS 3 LYGMENS KOMPETENCIJAS	38
3.2. VEIKLOS, APRĖPIANČIOS 4 LYGMENS KOMPETENCIJAS	44
KULTŪROS IR ISTORIJOS PAŽINIMAS ŽYGIŲ METU	52
1. LIAUDIES PASAKOJIMAI	52
2. DAINUOJAMOJI TAUTOSAKA	57
3. SENIEJI AMATAI	59
4. PAKELIUI RANDAMI ŽENKLAI	62
BAIGIAMASIS ŽODIS	65
LAUKINIO ŽYGIŲ ĮGŪDŽIO 3 IR 4 LYGMENŲ PUNKTAI	66
LITERATŪRA	67

ĮVADAS

Turbūt kiekvieną nueitą žygį būtų galima pavadinti nuotykiu. Vienų nuotykių metu būna smagu ir lengva žygiuoti, kitų — nutrina batai, o kelionės tikslą priartina tik pakeliui suvalgyta ledų porcija. Kiekvieno tokio nuotykiu tikslas būna skirtingas — vieną kartą norime įrodyti sau, jog galime nueiti tuos kilometrus, o kitą kartą renkamės lėtesnį tempą. Kartais pasiklystame, o kartais gali užklupti audra. Tokie nuotykių įsirėžia į atmintį ir išlieka su mumis dar ilgą laiką. Nepaisant to, kokias patirtis patiriame žygių metu, kiekvienas iš jų reikalauja tam tikrų įgūdžių. Ruošdamiesi į žygį apgalvojame maršrutą, aprangą, reikiamą inventorių, sudarome planą, o jo metu sekame žemėlapij, stengiamės nepasiklysti, atsitikus nelaimėi, greitai reaguojame. Akivaizdu, jog norint tinkamai pasiruošti žygiui ir sklandžiai sudalyvauti jame, yra būtina išsiugdyti tam tikrus įgūdžius. Šiuos įgūdžius stipriname ne tik patys, bet ir ugdome juos dirbdami su skautais ir vykdydami skautišką veiklą remiantis Jaunimo programa.

Vis dėlto, dirbant su skautais kartais gali būti sunku susigaudyti informacijos sraute bei suprasti, kaip konkretus įgūdis galėtų būti perteikiamas remiantis naujausia Jaunimo programa. Negana to, Jaunimo programos gairės yra skirtos programos apibendrintam pristatymui, tad neišskiria specifinių pasiūlymų konkrečiai amžiaus grupei ar veikloms, siekiant ugdyti norimas kompetencijas, pavyzdžiui tas, kurios yra būtinos norint sėkmingai dalyvauti žygiuose.

Kodėl remiamės Jaunimo programa?

Skautiška veikla — jaunimą ugdanti sistema, apimanti įvairius užsiėmimus, žinias bei įgūdžius, kuriuos vadovai stengiasi perduoti jaunesnėms kartoms. Skautavimas aprėpia daugybę skirtingų kompetencijų — nuo praktinių gebėjimų, skirtų išgyvenimui gamtoje, ar veiklų organizavimo iki minkštųjų įgūdžių — sugebėjimo susiburti į tvirtą komandą, dvasinio tobulėjimo. Nepasimesti tarp daugybės idėjų padeda LS Jaunimo programa, kuri yra apibrėžiama kaip mokymosi galimybės, sukurtos jaunimui ugdyti, taikant skautiškąjį metodą. **Dėl to šioje metodinėje medžiagoje pateikiama informacija, skirta vieno iš laukinių įgūdžių — žygių įgūdžio — gilinimui, pateikiama remiantis Jaunimo programos gairėmis.**

Kas tie laukiniai įgūdžiai?

Laukiniai įgūdžiai — tai kompetencijos, kurios yra būtinos norint saugiai ir produktyviai veikti gamtos prieglobstyje, supažindinti skautus su atsakomybėmis, kurių dėka yra įmanoma suorganizuoti sėkmingą žygį, stovyklą ar kitą skautišką renginį. Plačiau aprašyti LS Jaunimo programoje, jie apima sritis, susijusias su saugumu, išgyvenimu bei orientavimusi keliaujant, pasiruošimu žygiams bei stovykloms, jų organizavimu, gyvenimu gamtoje. Iš viso yra išskiriami 9 laukiniai įgūdžiai. Kaip minėta, šiame leidinyje koncentruojamasi į žygių įgūdžio ugdymą. Šis įgūdis padės tinkamai pasiruošti saugiai ir sklandžiai patirti žygių nuotykius.

Ne viena iš skautavimo sričių yra susijusi su kitomis, todėl ugdant vienus įgūdžius įmanoma sėkmingai integruoti ir pažinti su kitomis svarbiomis temomis. Tokiu būdu vaikams ruošiama programa tampa spalvingesnė, aprėpianti platesnį žinių spektrą, ji taip pat ugdo gebėjimą kurti sąsajas tarp skirtingų sričių bei turimų įgūdžių, tarpusavyje sieti kritinį ir kūrybinį mąstymą.

Kokių papildomų kompetencijų galima įgyti naudojant šią metodinę medžiagą?

Einant į žygį ar jam ruošiantis atsiranda proga ne tik ugdyti žygiui reikalingus gebėjimus, bet ir atsigręžti į šalies istoriją, kultūrą. Žygiuojant ar planuojant maršrutą sutinkame daugybę svarbių vietovių ir objektų, turinčių istorinę, kultūrinę reikšmę, dažnai apipintų įvairiais liaudies pasakojimais. Pasinaudojus proga šias vietas bei objektus geriau pažinti, plečiame žinias, skatiname kūrybiškumą.

Taigi, kitas svarbus šios metodinės medžiagos aspektas yra galimybė praplėsti skautų žinias apie mūsų šalies istoriją, tradicijas ir kultūrą supažindinant su lietuvių liaudies kūryba. Pagrindinė sritis, į kurią orientuotas šis leidinys, yra tautosaka, apimanti įvairius žodinius pasakojimus. Girdėdamas savo šalies tradicinius pasakojimus vaikas yra supažindinamas su kultūra, papročiais, o nagrinėdamas svetimų šalių mitus ar legendas jis susipažįsta su kitomis kultūromis, mokosi gerbti jų tradicijas. Gilinantis į savo šalies sakmes, padavimus bei kitas istorijas taip pat galima susipažinti su skirtingais laikotarpiais. Vieni apibūdina baltų gyvenimo būdą, jų įsitikinimus ir religiją, kiti aprašo daug vėlesnius įvykius. Šiuose pasakojimuose yra susipynusi daugybės kartų vaizduotė bei istorija, tad tai yra puikus šaltinis, parodantis žmonių mąstymą bei suvokimą praeityje. Tai taip priemonė, padaranti istoriją įdomesnę ir patrauklesnę vaikams

ir jaunimui, o ypač tiems, kurie šia sritimi nesidomi arba sunkiai įsimena įvairius faktus.

Kitos leidinyje aptariamos sritys apima dainuojamąją tautosaką, senuosius amatus bei kitus žygio metu sutinkamus istorinius ir gamtinius ženklus. Tautosaka ir tautodailė yra folkloro palikimas, apibūdinantis mūsų kultūrą. Tiek kultūra, tiek istorija yra vertybės, kurias reikia puoselėti kiekvienam tautiečiui. Dėl šios priežasties leidinyje pateikiamos gairės, kurių tikslas yra įkvėpti vadovus ir skautus leidžiantis į žygių nuotykius kartu patyrinėti ir šias sritis.

Kam skirta ši metodinė medžiaga ir kodėl?

Šis leidinys yra skirtas skautų amžiaus (10 — 14 metų) vadovams. Pagrindinė šio pasirinkimo priežastis yra tai, jog pati dirbu su šios amžiaus grupės mergaitėmis. Pradėjusi dirbti su skautėmis neturėjau jokios patirties kaip vadovė, tad buvo sunku iš karto perprasti ir pritaikyti Jaunimo programą praktiškai. Taip pat teko smarkiai ugdytis kūrybiškumą galvojant, kaip išlaikyti vaikų dėmesį ir pateikti informaciją taip, kad ją įsimintų — neretai svarbūs įgūdžiai ar reikalinga informacija būdavo greitai užmirštama. Pastebėjau, jog šiai amžiaus grupei reikalinga dinamiška ir įdomi programa, pateikianti įvairius dalykus kitaip, leidžianti išsibandyti juos praktiškai, leidžianti improvizuoti, kurti asociacijas, būti kūrybiškam, suteikianti savarankiškumo.

To ir siekiu šiuo leidiniu — pateikti gaires, kurios leistų suprasti, kaip pritaikyti Jaunimo programą ugdant konkretų ir reikalingą žygių įgūdį. Taip pat pateiksiu pavyzdžių, kaip kompetencijų mokymą galima susieti su kitomis sritimis ir taip padaryti programą dinamiškesnę. Šalia to norėjau pateikti visą surinktą informaciją, reikalingą šio įgūdžio ir papildomų kompetencijų ugdymui, vienoje vietoje.

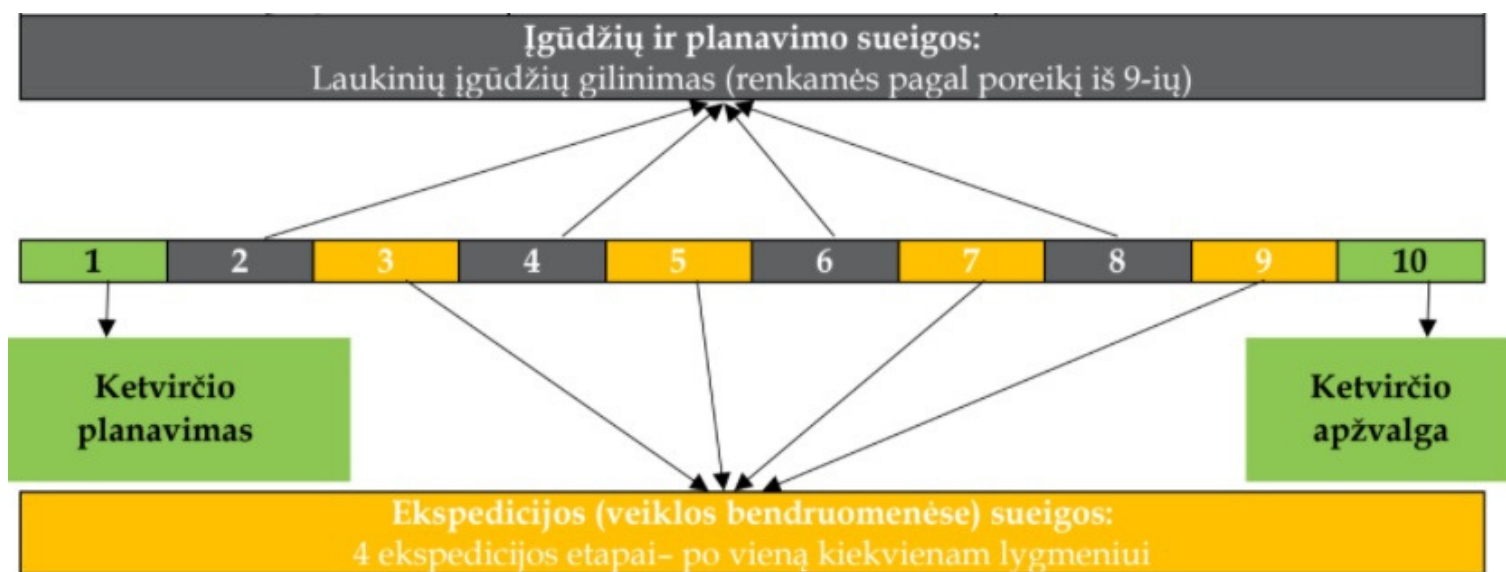
Apibendrinus, šiame leidinyje pateikiami patarimai vadovams, norintiems padėti vaikams išsiugdyti laukinį žygių įgūdį bei kartu supažindinti skautus su šalies tradicijomis ir istorija įvairių liaudies menų pagalba.

SUEIGŲ DALIS

Šioje leidinio dalyje pateikiamos gairės, skirtos sueigų veikloms planuoti. Šių sueigų metu ugdomos žygių įgūdžio ir tautosakos kompetencijos uždaroje aplinkoje. Idėjos bei patarimai sueigoms planuoti yra pateikiami atsižvelgiant į Jaunimo programą.

Remiantis Jaunimo programa, veiklos yra planuojamos, vykdomos bei apžvelgiamos ketvirčiais — trijų mėnesių laikotarpiais (LS Jaunimo programos skyrius, 2019). Ketvirtis susidaro iš dešimties sueigų, iš kurių pirma yra skirta ketvirčio planavimui, o paskutinė — ketvirčio apžvalgai. Tarp šių sueigų išsidėsto keturios ekspedicijos sueigos ir keturios įgūdžių bei planavimo sueigos.

LS Jaunimo programos skyrius, 2019

Nuoroda į dokumentą: <https://mano.skautai.lt/uploads/media/2312/ls-jaunimo-programa-gaires-vadovui.pdf>

Šiame leidinyje pateikiamos sueigų gairės yra skirtos:

- 1) laukiniam žygių įgūdžiui gilinti (3 ir 4 lygmenis) — kartu įtraukiant istorinių ir kultūrinių žinių pateikimą;
- 2) sausumos krypties žygių ekspedicijai vykdyti.

Ketvirčio planas

1. Ekspedicijos planavimo sueiga

Ekspedicijos planavimo sueigos metu yra išsirenkama ir aptariama kryptis bei ekspedicija, kuri bus vykdoma skilties ateinantį ketvirtį. Čia pateikiamos gairės yra pritaikytos sausumos krypties žygių ekspedicijos vykdymui, tačiau veiklų bei laukinių įgūdžių sueigų pavyzdžiai gali būti naudojami ir kitoms kryptims. Pirmosios sueigos metu skautai planuoja ateinantį ketvirtį — išskiria keturis etapus, planuoja, kokie jie bus, pasiskirsto už juos atsakingus skilties narius.

Veiklas ekspedicijoms išsirinkti ir susiplanuoti turi patys skautai su vadovo pagalba. Ekspedicijų lygmenims sugalvotos veiklos bus vykdomos etapo sueigų metu.

Etapai vyksta skirtinguose lygmenyse:

- 1) Lyguma — asmeninis lygmuo;
- 2) Kalva — vietinis lygmuo;
- 3) Piliakalnis — šalies lygmuo;
- 4) Kalnas — pasaulio lygmuo.

Skiltis:	Ketvirtis:			
..... kryptis ekspedicija			
	LYGUMA	KALVA	PILIAKALNIS	KALNAS
<i>Etapo lygmuo</i>				
<i>Data</i>				
<i>Atsakingi</i>				
<i>Planas</i>				
<i>Kokia bus etapo eiga? Kur viskas vyks ir kaip ten nusigausim? Kokių priemonių reikės? Ką reikia pasiruošti iš anksto? Kiek viskas truks? Kaip visi įsitrauks? Kas bus sunkiausia?</i>				

LS Jaunimo programos skyrius, 2019

Nuoroda į dokumentą: <https://mano.skautai.lt/uploads/media/2312/ls-jaunimo-programa-gaires-vadovui.pdf>

2. Įgūdžių sueigos

Sueigos, kurių metu yra gilinami **laukiniai įgūdžiai, vyksta tarp etapų sueigų**. Jų metu yra vykdoma aktyvi laukinius įgūdžius lavinanti veikla ir žaidimai bei planuojamas sekantis ekspedicijos etapas.

Svarbu paminėti, kad laukinių įgūdžių sueigas skautai planuojasi patys — įsivertinę savo lygmenį galvoja, kokios veiklos galėtų padėti įgusti daugiau, labiau patyrę broliai ir sesės moko konkrečių gebėjimų kitus. Vis dėlto, yra naudinga turėti konkrečių veiklų pavyzdžių, kadangi ne visada skiltyje bus visus punktus įvaldžiusių skautų.

Šioje dalyje yra pateikiami galimų veiklų pasiūlymai, kai laukinių įgūdžių sueigą veda vadovas. Veiklas lengva adaptuoti ir sueigoms, kuomet jas veda daugiau patirties turintys skilties nariai. Pateikiamos veiklos įtraukia tiek labiau patyrusius, tiek tik dar pradedančius kaupti įgūdžius skautus. Prie kiekvienos veiklos taip pat pateikiama informacija, kuri yra reikalinga nuordytos kompetencijos ugdymui (**Informacija** skyreliui).

2.1. Įgūdžių sueigos. Laukiniai įgūdžiai ir žaidimai

Čia pateikiamos veiklos yra skirtos gilinti žygių įgūdžiui. Dalis užsiėmimų taip pat padės susipažinti su šalies kultūra bei istorija.

- Veikla „Žemėlapių istorijos“

Priemonės:

- vienas didelis žemėlapis, kuriame galima rasti visas veiklos metu aptarimas vietoves (geriausia, sieninis, taip pat galima naudoti projektorių);
- vienas ar keli paprasti žemėlapiai, kuriuose galima rasti visas veiklos metu aptarimas vietoves;
- vienas ar keli kompasai;
- nuotraukos, kuriuose būtų vaizduojami veiklos metu aptariami objektai ar vietovės.

Trukmė: nuo 30 min.

Tikslai: pakartoti arba išmokti, kaip naudotis kompasu ar kompasu ir žemėlapium. Susipažinti su pasirinktomis Lietuvos vietomis. Įtvirtinti istorines, kultūrines žinias.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

3. 4. Gebu kitą išmokyti pagrindinių kompasu naudojimo pradmenų ir nustatyti kryptį.
4. 5. Galiu pamokyti kitą, kaip naudotis kompasu ir žemėlapium.

Eiga:

Siekiant 3. 4. kompetencijos:

1. Vienas ar keli skilties nariai (priklausomai nuo turimų priemonių kiekio), mokantys naudotis kompasu, gauna užduotį pademonstruoti kitiems skautams pagrindines kompaso dalis bei jo naudojimo, norint nustatyti kryptį, principus. Tam skiriama iki 10 min.
2. Demonstracijai pasibaigus, kiekvienas skilties narys nustato kryptį iki skirtingų nurodytų vietovių.

Siekiant 4. 5. kompetencijos:

1. Vienas ar keli skilties nariai (priklausomai nuo turimų priemonių kiekio) gauna užduotį naudodamiesi žemėlapiu ir kompasu pademonstruoti kitiems skilties nariams, kaip būnant viename taške nustatytų kryptį, kuria reikia eiti, norint pasiekti kitą tašką (pavyzdžiui, „Šiuo metu esate Vilniuje, kuria kryptimi vyktumėte į Palangą?“).
2. Atlikus užduotį kitas ar kiti skilties nariai, naudodamiesi žemėlapio legendoje nurodytais sutartiniais ženklais, papasakoja, kas jų lauktų kelyje einant nurodyta kryptimi, pademonstruoja, kaip naudotųsi žemėlapiu. Šioms užduotims galėtų būti skirta iki 10 min. pagal poreikį.

Nepriklausomai nuo siekiamo lygmens, toliau veikla galėtų atrodyti taip:

3. Suradus kryptį ir „atėjus“ į nurodytą tašką iš paruoštų nuotraukų su įvairiais objektais skautai išrenka tą, kuris yra tame taške. Nuotrauka prisegama prie sieninio žemėlapio atitinkamoje vietoje.
4. Vadovas užveda diskusiją, klausdamas, kas tai per vieta, ir ar skautai žino su ja susijusių istorijų, liaudies pasakojimų (pavyzdžiui, „atėjus“ į Palangą galima kalbėti apie Kęstučio ir Birutės istoriją, Eglę žalčių karalienę ar Jūratę ir Kastytį, priklausomai nuo to, ką prisimena vaikai). Jei skautai nežino jokių istorijų, vadovas papasakoja pats. Tam skiriama apie 10 — 15 min.
5. Pasakojimas aptariamas vadovui skautams užduodant įvairius su juo susijusius klausimus, kuriems skiriama iki 10 min.
6. Procedūra kartojama prašant žemėlapiu ir kompasu naudotis kitus skilties narius.

Informacija:

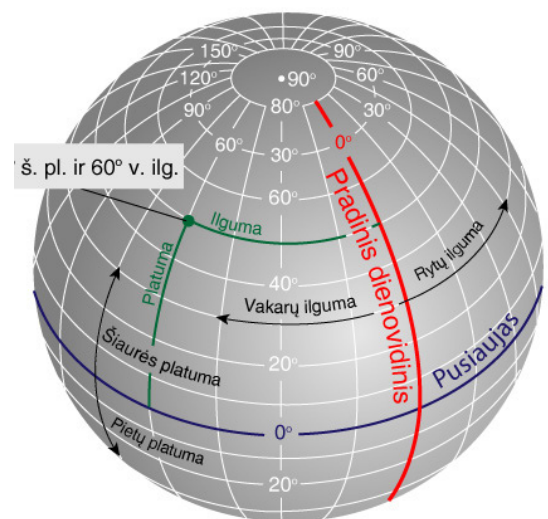
Kompasas — navigacinis prietaisas orientuotis pagal pasaulio kryptis, išrastas Kinijoje XI a. Kompasai būna kelių rūšių. Dažniausiai naudojame magnetinį kompasą su besisukančia ant ašies nuolatinio magneto rodykle. Rodyklė pasisuka pagal Žemės magnetinį lauką vienu galu į šiaurę, o kitu į pietus. Šie kompasai gali būti pripildyti oro (sausieji), skysčio (skystieji) ar elektroniniai.

Kompasą sudaro **korpusas, laipsniais sunumeruota skalė ir laisvai besisukanti įmagnetinta rodyklė**. Pagrindinės pasaulio kryptys yra: **šiaurė** (N), **pietūs** (S), **rytai** (E) ir **vakarai** (W). Norint nustatyti šiaurės kryptį, reikia skalę ir rodyklę nustatyti taip, kad rodyklės šiaurinė dalis sutaptų su šiaurės užrašų skalėje.

Žemėlapiai pagal turinį būna bendrieji geografiniai, teminiai, specialieji, pagal mastelį stambūs, vidutiniai ir smulkūs, pagal vaizduojamos teritorijos dydį pasaulio, žemynų, valstybių, regionų. Taip pat gali būti sausumos vandenynų žemėlapiai (jlančių, sąsiaurių, uostų).

Mastelis — dydis, kuris rodo, kiek kartų žemėlapyje ar plane yra sumažintas tikrasis vaizdas. Mastelis 1 : 1 000 000 parodo, kad vienas centimetras lygus 1 000 000 centimetrų.

Gaubliuose ir žemėlapiuose yra vaizduojamos linijos — **geografinis tinklas**. Tinklą sudaro **dienovidiniai** (ašigalius jungiančios linijos) ir **lygiagretės**. Naudojant geografinį tinklą, galima nustatyti taško **geografines koordinates**, nusakomas laipsniais. Koordinačių sistemos pradžią sudaro **nulinis** arba **pradinis dienovidinis** ir **pusiaujas**. Koordinatės sudaro taško **geografinė platuma** ir **geografinė ilguma**. Įprastai šiaurės kryptis yra žemėlapijo viršuje.

Iliustracija paimta iš svetainės „Geografija 6-8 klasėms“

Žemėlapiuose gamtiniai ir visuomeniniai objektai yra vaizduojami sutartiniais ženklais. Kiekviename žemėlapyje yra pateikiama legenda — sutartinių ženklų aiškinimo lentelė.

Norint nustatyti kryptį žemėlapiu ir kompasu pagalba, naudinga naudotis tokia technika: kompasą dėti ant žemėlapiu taip, kad jo briauna jungtų tašką A (vietą, iš kurios keliaujama) ir tašką B (kelionės tikslą) ir kompasu galvutę pasukti taip, kad šiaurės žymuo (N) sutaptų su žemėlapiu šiaurės kryptimi — einant pasukus kompasu taip, kad šiaurės rodyklė sutaptų su N, kompasu korpusas rodys reikiamą kryptį.

Reikia turėti omenyje, jog kompasu rodymo tikslumą gali veikti šalia esantys metaliniai daiktai, taip pat tokie objektai kaip elektros linijos, geležinkeliai. Naudojant kompasu jis turi būti padėtas ant lygaus paviršiaus ir nejudėti.

Pasiruošimas:

Ruošiant medžiagą šiai veiklai galima rinktis bet kurias šalies vietas ar objektus pagal poreikį. Pavyzdžiui, šios sueigos metu galima kalbėti apie žinomas pasirinkto šalies regiono vietas, tas vietas, kurias žadama įtraukti į žygio maršrutą, ar tas, kurios yra svarbios, žinomos skilties nariams. Užduodami klausimai turėtų būti susiję su tuo, kas pasakojama aptartame pasakojime, orientuoti į istorijos ir kultūros pažinimą. Galvojant klausimus reikėtų atsižvelgti į tokius aspektus: *kokiu laikotarpiu vyksta veiksmas? kuo tas laikotarpis svarbus? kokie faktai yra žinomi apie veikėjus? kuo svarbi istoriškai ir kultūriškai yra pati vietovė, objektas? kokios tradicijos minimos pasakojime?*

Pavyzdžiai:

1) Objektas — Puntuko akmuo

Nešęs velnias akmenį, didumo kaip gryčios, ir sudaužyt norėjęs Anykščių bažnyčios arba užuverst upės: bet kaip tik išvydęs ąžuolyną pašvęstą ir gaidys pragydęs, tuoj iš nagų paleidęs ir smėlin įmušęs: net žemė sudrebėjus, senos griuvė pušys. Paskui ant jo lietuviai dovanas kūrenę, kad juos dievai apsaugo ir dengia, ir peni. Ir šiuos čėsuos, nors žemė arklais nugaląsta, daug Puntuke ąžuolo kelmų tebebūsta.

Ištrauka iš A. Baranausko „Anykščių šilelis“

Klausimai:

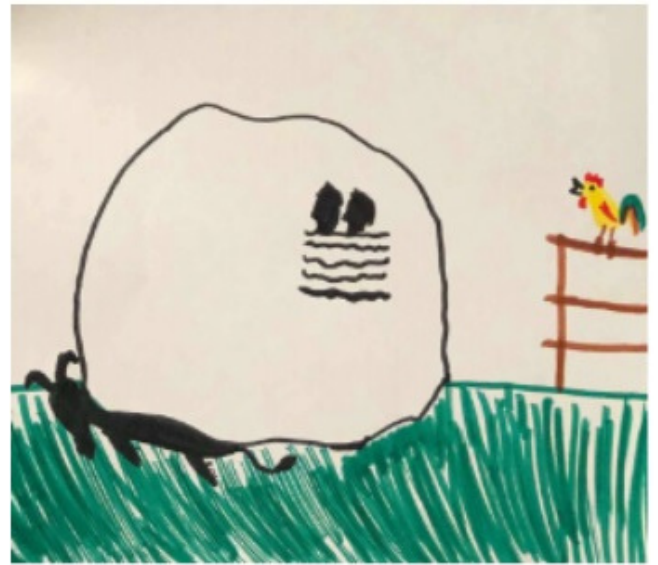
- Ką esate girdėję apie velnią? Kokių dar lietuviškų mitinių būtybių žinote? (klausiant atsižvelgiama į veikėją)

Buvo tikima, kad velniai saugoja lobius požemiuose. Jie artimai susiję su mirusiųjų pasauliu. Gyveno pelkėse, miškuose, urvuose, t.t... Manoma, kad gerus žmones velnias globoja, o nedorus baudžia. Kitos mitinės būtybės: laumės, kaukai, aitvarai, raganos...

- Ar esate matę Puntuką? Kuo jis ypatingas?
Kas ant jo pavaizduota?
(klausiant atsižvelgiama į objektą, jo kultūrinę,
gamtinę reikšmę)

Tai antrasis pagal dydį riedulys Lietuvoje.

*Ant jo pavaizduoti Steponas Darius ir Stasys
Girėnas — lakūnai, lėktuvu „Lituanica“ vieni
pirmųjų perskridę Atlanto vandenyną 1933 m.*

*Kernavės tunto Austėjos draugovės sesės
piešinys*

2) Vietovė — Palanga

Birutės laikais žemaičiai garbino dievaičius. Doros mergelės pasišvėsdavo tarnystę dievaičiams. Jos kurstydavo amžiną ugnį, darydavo gailestingus darbus žmonėms ir vesdavo labai skaistų ir dorą gyvenimą. Tarpe vaidilučių buvo ir Birutė – vaidilutė-naujokė. Vieną kartą Birutė nešė savo broliams žvejams valgyti. Pavalgydinus brolius, nuėjo pas amžiną ugnį. Buvo tai graži vasaros diena, kurioje buvo čia atvykęs vyriausiasis kunigas, kuris priėmė tą dieną merginas, pasiruošusias į eiles vaidilučių. Birutė taipogi stovėjo greta mergelių eilėse ir turėjo būti tą dieną pašvęsta dievaičių tarnystei. Birutė laikė ant rankos baltą – vaidilutės – rūbą. D. Kunigaikštis Kęstutis, pagavęs baltąjį rūbą nuo Birutės rankos, įmetęs jį į ugnį, o Birutę su savimi pasiėmęs. *Padavimas apie Birutę. Žemaičių žemė, 1997, nr. 1, p. 32.*

Klausimai:

- Kas tokia buvo minima mergelė Birutė?

(klausiant atsižvelgiama į veikėją)

*Vaidilutė — senovės lietuvių amžinosios ugnies kurstytoja,
žynė.*

- Kas toks buvo Kęstutis?

(klausiant atsižvelgiama į veikėją)

XIV a. Lietuvos didysis kunigaikštis, Gedimino sūnus.

- Kuo Palanga svarbi skautams?

(klausiant atsižvelgiama į vietovės reikšmę skautams)

*1933 m. rugpjūčio 15 d. ten lankėsi skautų įkūrėjas
R. Baden-Powell. Anksčiau Palangoje jo garbei buvo pava —
dinta gatvė, yra Skautų slėnis.*

*Nuotrauka paimta iš Palangos
miesto internetinio puslapio*

Rekomendacijos:

1. Kad būtų paprasčiau ir sueiga vyktų sklandžiai, rekomenduojama pasakojimus ir klausimus pasiruošti iš anksto.
2. Istorijų apie įvairias vietas ar objektus ieškoti galima įvairiuose šaltiniuose. Verta paminėti, jog jos dažnai randamos apsilankius konkrečios vietovės internetiniame informaciniame puslapyje, skirtame turizmui. Vis dėlto, reikia turėti omenyje, jog vykdant veiklas vaikai gali papasakoti pasakojimų, kurių vadovas nebus pasiruošęs iš anksto.
3. Vietoves, kurios bus rodomos žemėlapyje, gali rinktis ir patys skautai. Tokiu atveju naudinga jų paprašyti pasiruošti namuose, pavyzdžiui, išsirinkti norimą vietovę, senelių gimtinę ar kažkada aplankytą vietą, susirasti apie ją pasakojimą ir jį nupiešus atsinešti į sueigą. Tuomet vietoj nuotraukų būtų naudojami skautų piešiniai.
4. Taupant laiką vietoj liaudies pasakojimų galima naudoti konkrečius faktus, kuriuos skautai turi susieti su veiklos metu naudojamomis vietovėmis (pavyzdžiui „Čia lankėsi R. Baden-Powell“, „Tai — pirmoji Lietuvos sostinė“, „Tai arčiausiai mūsų esantis piliakalnis“ ir t.t...).

• Veikla „Koordinatės ir herbai“

Priemonės:

- žemėlapis;
- vienas ar keli GPS prietaisai (tai gali būti išmanusis telefonas, navigacija),
- atspausdinti vietovių, naudojamų veikloje, herbai;
- surašytos vietovių koordinatės.

Trukmė: nuo 30 min.

Tikslai: išmokti ar pakartoti, kaip naudotis GPS prietaisu arba rasti tašką naudojantis GPS prietaisu, žinant koordinates. Pagilinti ir įtvirtinti žinias apie pasirinktų vietovių herbus.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

3. 3. Gėbu naudotis GPS prietaisais, atpaįžstu atvejus, kai jie gali būti naudingi.
4. 6. Gėbu rasti duotą tašką, suvedęs GPS koordinates.

Eiga:

Siekiant 3. 4. kompetencijos:

1. 5 — 10 min. yra skiriamos diskusijai ir GPS prietaiso aptarimui, atsakant į tokius klausimus kaip: ar yra tekę naudotis GPS prietaisu? kokioje situacijoje? kada šis prietaisas yra naudingas?
2. Aptariama ir išbandoma, kaip prietaisu naudotis — skautai atranda ir išbando įvairias funkcijas, pavyzdžiui, greičiausio ar tiesiausio maršruto suradimą, kelionės trukmės apskaičiavimą. Labiau patyrę skautai pamoko mažiau patyrusius. Tam skiriama apie 10 min. pagal poreikį.
3. Kiekvienas skilties narys suranda pasirinktą maršrutą iki nurodytos vietovės ar objekto naudodamasis GPS prietaisu.

Siekiant 4. 5. kompetencijos:

1. 5 — 10 min. yra skiriamos diskusijai ir GPS prietaiso aptarimui, atsakant į tokius klausimus kaip: ar šifruojasi GPS? kokioje situacijoje yra tekę naudotis? kokią informaciją galima gauti naudojant GPS?
2. Aptariama, kaip turimu prietaisu naudotis, kokias funkcijas jis turi. Labiau patyrę skautai pamoko mažiau patyrusius.
3. Duodama užduotis — skiltis turi rasti tašką pagal GPS koordinates, o jį radus įvardinti, kurioje vietovėje jis yra. Tam skiriama apie 5 minutes.

Nepriklausomai nuo siekiamo lygmens, toliau veikla galėtų atrodyti taip:

4. Suradus maršrutą arba tašką, iš paveikslėlių, kuriuose vaizduojami herbai, skautai turi išrinkti ar atspėti, kuris iš jų tinka rastai vietai.
5. Pasirinkus teisingą herbą yra aptariama, pagal ką skautai rinkosi, kas herbe vaizduojama, kokia reikšmė ar istorija už to slypi. Herbas prikabinamas tinkamoje žemėlapių vietoje. Tam skiriama iki 10 min.
6. Užduotis kartojama, kol nebelieka neaptartų vietovių.

Informacija:

GPS — globalinio pozicionavimo sistema (*global positioning system*). Leidžia nustatyti objektų koordinates bet kurioje vietoje, jų judėjimą, atstumus iki įvairių taškų. Naudojant GPS gaunama įvairi informacija — platumos ir ilgumos koordinatės, aukštis virš jūros lygio, judėjimo kryptis ir greitis.

Herbas — tai valstybės, miesto, giminės atpažinimo ženklas. Herbas turi simbolinę reikšmę.

Seniausieji lietuviški herbai ženklino kunigaikščius, kitus kilmingus asmenis ir jų valdomas žemes (pvz., Gedimino stulpai). Herbus naudojo Katalikų bažnyčia, kariuomenė, miestai, įvairios institucijos, pavyzdžiui, universitetas.

Heraldikoje labai reikšmingos spalvos.

Kelios reikšmės:

- Auksas/geltona — kilmingumas, dorumas;
- Sidabras/balta — džiaugsmas, tiesa;
- Raudona — drąsa, meilė;
- Juoda — išmintis, liūdesys, atsargumas;
- Mėlyna — ištikimybė, sąžiningumas;
- Žalia — viltis, laisvė;
- Purpurinė — santūrumas.

Verta paminėjimo data — **1413 m.** — Horodlės unija tarp LDK ir Lenkijos karalystės. Šio susitarimo metu Lietuvių bajorų šeimoms suteikti lenkų herbai. Juos gavusieji galėjo naudotis įvairiomis privilegijomis. Herbai buvo paveldimi. (Mažeikienė, n. d.)

Pasiruošimas:

Ruošiantis šiai veiklai galima rinktis bet kurias dominančias vietas — svarbius ar didžiausius Lietuvos miestus, aplinkui esančius miestelius, vietas, kurios bus įtrauktos į žygio maršrutą ir panašiai.

Pavyzdys:

Koordinatės: 54.556744, 23.349698.

Miestas: Marijampolė.

Herbe vaizduojamas riteris — šventas Jurgis. Legenda pasakoja, jog šventas Jurgis išlaisvino karalaitę iš slibino. Herbe galima matyti, kaip šventas Jurgis smeigia ietį į slibiną, esantį po kojomis. Lietuvoje šventas Jurgis yra laikomas arklių ir gyvulių globėju. Jis yra laikomas antruoju Lietuvos globėju. Šventas Jurgis svarbus ir skautams — jis taip pat yra ir organizacijos globėjas.

Rekomendacijos:

1. Kad veikla vyktų sklandžiai, rekomenduojama šalia koordinačių ir herbų iš anksto pasiruošti ir faktus apie tai, kas herbe vaizduojama. Ši informacija lengvai randama internete, enciklopedijose, kai kuriuose žemėlapiuose.
2. Tema apie herbus yra puiki proga pakalbėti ir apie tai, ką skautuose turime vietoje jų. Uždavus šį klausimą su skiltimi būtų galima aptarti, kas yra gairė, kaip jį turi atrodyti bei kodėl ji reikalinga, susiplanuoti gairės darymo sueigą.

- Veikla „Kaip susidėti kuprinę?“

Priemonės:

- kuprinė;
- daiktai, kuriuos galima susidėti į kuprinę;
- galima naudoti ir alternatyvą — daiktų pavadinimus surašyti ar nupiešti ant popieriaus lapelių, turėti didelį popieriaus lapą kuprinei pakeisti.

Trukmė: 25 — 35 min.

Tikslai: aptarti vienos dienos žygiui reikalingų daiktų sąrašą. Pakartoti, išmokti arba pamokyti kitą, kaip naudotis dienos žygiui reikalingais daiktais. Suprasti, kodėl yra svarbu tinkamai susidėti žygio kuprinę.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

4. 1. Galiu pamokyti kitą, kaip susikrauti kuprinę ir koks inventorių reikalingas dienos žygiui.
4. 2. Žinau, kaip naudotis visais į dienos žygį pasiimtais daiktais.

Eiga:

1. Skilčiai yra pateikiami paruošti daiktai ar jų pavadinimai ir duodama iki 10 min tarpusavyje susitarus tinkamai sudėti kuprinę dienos žygiui į mišką.
2. Skiltis turi pristatyti, ką susidėjo į kuprinę, o ką paliko ir kodėl. Vadovas, klausydamas argumentų, gali išbandyti jų stiprumą užduodamas papildomus klausimus. Pasirinkimui pritarus arba ne, reikiami daiktai paliekami kuprinėje (prikabinti ant popieriaus lapo), o nereikalingi išimami (nukabinami). Tam skiriama iki 10 min. Daiktai dedami arba prikabinami tokia tvarka, kokia skautai juos dėtusi imdami į žygį.
3. Susidėjus kuprinę likęs laikas skiriamas išsiaiškinti ar pakartoti, kam skirti, kaip

naudojami pasirinkti daiktai — paaiškinti ir pademonstruoti prašoma sesių ar brolių, žinančių šią informaciją. Taip pat aptariama, kodėl svarbu tinkamai susidėti kuprinę bei ar daiktų tvarka skautų sudėtoje kuprinėje yra tinkama.

Informacija:

Daiktai, įeinantys į būtinų žygiui sąrašą:

- vaistinėle	- kilimėlis
- buteliukas ar gertuvė geriamo vandens	- miegmaišis
- sausi, šiltesni drabužiai	- tentas
- apsauga nuo lietaus	- peilis
- valgymui reikalingi indai, įrankiai	- virvės
- žibintuvėlis	- kirvis
- galvos apdangalas	- degtukai
- reikiamos higienos priemonės	- katiliukas ar puodas

Į sąrašą dažnai įtraukiami ir papildomi daiktai pagal situaciją ir planuojamo žygio programą. Inventorius gali priklausyti nuo to, kiek laiko truks žygis. Jei tai dienos žygis, greičiausiai tento bei miegmaišio neprireiks.

Kaip tinkamai susidėti kuprinę?

Tinkamai susidėti kuprinę yra svarbu, nes per didelis svoris gali apsunkinti žygį, o nepanaudoti daiktai trukdyti — sunku nešti, rasti reikiamus daiktus, nenaudojamą inventorių lengva pamesti. Išėiti be būtinausių daiktų — sunku ir pavojinga. Būtinasis inventorius yra reikalingas pastogės įsikūrimui ir įvairioms situacijoms žygio metu, sveikatai, saugumui.

Viena iš kuprinės dėjimosi taktikų — suskirstyti daiktus pagal jų svorį ir svarbumą skirtingose kuprinės zonose.

Tuomet daiktų krovimasis žygiui galėtų atrodyti taip:

- Kuprinės apatinėje zonoje dedami stambesni, tačiau lengvi objektai, kurie nebus reikalingi iki įsikuriant stovyklavietę, pavyzdžiui, miegmaišis, rūbai pasikeitimui.
- Kuprinės vidurinėje zonoje, kuo arčiau nugaros, kraunami sunkiausiai sveriantys objektai, dažniausiai skirti stovyklavietės įsikūrimui, maisto gaminimui (pavyzdžiui, maisto produktai, puodas, palapinė, jei yra imami į žygį).
- Kuprinės vidurinėje zonoje, toliau nuo nugaros, dedami lengvesni daiktai, tokie kaip rankšluosčiai arba šiltesnis megztinis.

- Kuprinės viršutinėje zonoje dedami lengviausi ir žygio metu reikalingiausi objektai, tokie kaip vaistinė, lietpaltis, žibintuvėlis ir panašiai.
- Lengvai prieinamose kišenėse taip pat dedami žygiui reikalingi daiktai, kuriuos reikia greitai ir dažnai pasiekti, pavyzdžiui, žemėlapis, kompasas.

Kiti patarimai:

- Objektus, kurie turi būti naudojami sausi ir lengvai sušlampa, pavyzdžiui, miegmaišis, supakuoti į šiukšlių maišus ir taip apsaugoti juos nuo lietaus ar kitokios drėgmės.
- Prieš einant patogiai susiveržti kuprinės diržus, kad niekur nespastytų ar nebūtų per daug laisva — tai padės lengviau nešti nešulį.
- Įprastai kuprinės svoris neturėtų viršyti 20% nešančiojo kūno masės, tačiau tai, kiek žmogus gali panešti, gali priklausyti ir nuo kitų faktorių, pavyzdžiui, fizinio pasirengimo ar sveikatos sutrikimų.
- Žygio metu, ypač, kai yra karšta, patartina gerti daug vandens norint išvengti dehidratacijos, tačiau didelis kiekis vandens užima daug vietos ir yra sunkus nešti. Patartina imti tokį kiekį vandens, kuris nesukeltų sunkumų jį nešant, bei planuoti, kur būtų įmanoma pasipildyti jo atsargas pakeliui — stoti prie šaltinių, prašyti žmonių. Taip pat naudinga gerti daug vandens dieną prieš išeinant į žygį.

Pasiruošimas:

Pavyzdys, kokie daiktai galėtų būti naudojami (koks galėtų būti pateiktų lapelių turinys):

<i>Kilimėlis</i>	<i>Miegmaišis</i>	<i>Tentas</i>	<i>Peilis</i>	<i>Virvė</i>	<i>Kirvis</i>	<i>Pjūklas</i>
<i>Degtukai</i>	<i>Vaistinė</i>	<i>Puodas</i>	<i>Vanduo</i>	<i>Šilti rūbai</i>	<i>Lietpaltis</i>	
<i>Maudymuisi skirti rūbai</i>	<i>Purškalas nuo erkių</i>	<i>Degus skystis</i>	<i>Indai</i>			
<i>Prožektorius</i>	<i>Saldainiai</i>	<i>Palapinė</i>	<i>Kepurė nuo saulės</i>			
<i>Kaklaraištis</i>	<i>3 papildomos batų poros</i>	<i>Lengvai gendantys užkandžiai</i>				
<i>Akiniai nuo saulės</i>	<i>Lietsargis</i>	<i>Kastuvas</i>	<i>Sulankstoma kėdė</i>	<i>Dantų</i>		
<i>šepetėlis</i>	<i>Fotoaparatas</i>	<i>Mėgstamiausia knyga</i>	<i>Pakrovėjas</i>			

Rekomendacijos:

1. Vaikams galima paruošti lapus su tinkamu dienos ar kelių dienų daiktų sąrašu, kurį jie turės ateičiai. Taip pat naudinga paprašyti daiktų sąrašą susidaryti pačiam veiklos eigoje.

- Veikla saugumui žygio metu užtikrinti. Oro sąlygų įtaka.

Priemonės:

- popieriaus lapai, rašymo ar piešimo priemonės.

Trukmė: 20 — 30 min.

Tikslai: aptarti, kodėl yra svarbu atsižvelgti į oro sąlygas einant į žygį. Padiskutuoti, kaip skirtingos oro sąlygos gali veikti žmogaus organizmą. Išsiaiškinti, kaip išvengti neigiamų pasekmių, sukeltų įvairių oro sąlygų.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

3. 5. Gebu paaiškinti, kokią įtaką skirtingas oras turi žmogaus organizmui žygio metu.

Eiga:

1. Skautai, apsitarę skiltyje, ant popieriaus lapo pasirinktu formatu surašo ar nupiešia oro sąlygas, turinčias įtakos sveikatai. Šalia jų išvardina, kokias sveikatos problemas jos gali sukelti. Tam skiriama iki 15 min.
2. Užduotis pristatoma vadovui, informacija aptariama. Taip pat aptariami būdai, kurie gali padėti išvengti išvardintų sunkumų.

Informacija:

Karštis

Žmonėms, turintiems problemų su širdimi ar astma, gali pakenkti karštas, tvankus oras. Turint tokių sutrikimų reikėtų klausyti daktaro rekomendacijų rimtesnėms problemoms išvengti. Jei žygio metu labai karšta, kartais kyla sunkumų — saulės ar šilumos smūgis, dehidratacija. Perkaitimas įvyksta, kai sutrinka kūno temperatūros reguliacija ir temperatūra staiga pakyla. Norint to išvengti reikėtų su savimi turėti tinkamą kiekį vandens bei galvos apdangalą, esant galimybei stoti atsigaivinti prie vandens telkinių, planuoti laiką — karščiausiu dienos metu ilsėtis.

Stiprus šaltis

Kyla pavojus nušalti įvairias kūno vietas — rankų, kojų pirštus, skruostus, ausis, nosį. Prie to prisidėti gali ne tik žema temperatūra, bet ir drėgnas oras, vėjas. Nušalimo išvengti padeda tinkama apranga, nuolatinis judėjimas, šildymasis įvairiais būdais, pavyzdžiui, geriant karštus skysčius.

Stiprus lietus ir vėjas

Didelė tikimybė persišaldyti. Tokiais atvejais svarbu turėti tinkamą aprangą, šildytis karšta arbata.

Stipri saulės spinduliuotė

Lengva nudegti odą. Nuo to apsaugoti padeda ploni odą dengiantys drabužiai bei kremas nuo saulės. Gali padėti tinkamas laiko planavimas — išeiti kuo anksčiau, saulei nepatekėjus, vidurdienį, kuomet spinduliuotė stipriausia, ilsėtis šešėlyje, o vakarop keliauti toliau.

Žaibai

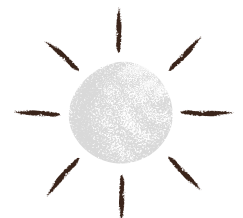
Nors žaibo sukeltos traumos nėra dažnos, jis gali kelti pavojų gyvybei. Žaibai taip pat kartais sukelia gaisrą. Esant lauke, kai žaibuoja, apsaugoti padės priedanga, turinti tvirtą stogą (pastatas, transporto priemonė). Jei tokios galimybės nėra, reikėtų atsitūpti dauboje suglaudus kojas ir nusiimti, padėti iš rankų visus metalinius daiktus. Rankoje taip pat negalima laikyti ilgų objektų, pavyzdžiui, skėčio. Svarbu nestovėti arti metalinių konstrukcijų, nesirinkti vietos po medžiu. Jei žaibuoti pradeda maudantis, reikia nedelsiant lipti iš vandens šaltinio ir nuo jo pasitraukti.

Užterštas oras

Ore esanti teršalų migla arba smogas dažniausiai pasireiškia miestuose ir kartais sukelia tokius simptomus kaip gerklės, akių ir nosies dirginimas, sunkumas kvėpuojant, galvos skausmas, pykinimas. Kvėpavimo ligomis sergantiems žmonėms nuo užteršto oro jos gali paūmėti. Dažniausiai užteršto oro išvengti padeda tinkamo maršruto pasirinkimas — už miesto, gamtoje. Venkite eiti šalia intensyviai transporto priemonių naudojamų kelių. Nuo teršalų apsaugoti padeda kvėpavimo takų dengimas naudojant bufus ar kitas priemones.

Pasiruošimas:

Šiai veiklai atskiro pasiruošimo nereikia. Patys skautai susigalvoja, koku būdu pavaizduos turimas žinias apie oro sąlygas, galinčias turėti įtakos sveikatai žygio metu. Čia pateikiamas pavyzdys — vienas iš variantų.

Pavyzdys:

KARŠTA <i>Saulės smūgis</i> <i>Šilumos smūgis</i> ...	ŠALTA <i>Nušalimas</i> ...
LIETUS <i>Peršalimas</i>

- Veikla saugumui žygio metu užtikrinti. Pirmoji pagalba, pagalba artimui ir pagalbos iškvietimas.

Priemonės:

- lapeliai su užrašytomis situacijomis;
- pleistrai, bintas, dezinfekcinis skystis arba jų imitacijos.

Trukmė: nuo 25 min.

Tikslai: padiskutuoti, kaip reikėtų elgtis įvairiose situacijose, kai yra reikalinga rimtesnė pagalba žygio metu. Aptarti ir išbandyti, kaip suteikti sau pirmąją pagalbą esant mažiems įdrėskimams. Aptarti, kaip išsikviesti gelbėjimo tarnybas.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

- 3. 8. Galiu suteikti sau pirmąją pagalbą esant mažiems įdrėskimams.
- 3. 9. Žinau, ką reikia daryti, kad nepasiklyščiau eidamas su grupe, bei kaip surasti savo grupę, jei pasiklydau.
- 4. 8. Moku iškviešti gelbėjimo tarnybas turėdamas telefoną ir be jo.

Planuojant veiklą nebūtina įtraukti visų kompetencijų — galima palikti tik tas, kurias norma ugdyti, pavyzdžiui, tik 3-iojo lygio punktus.

Eiga:

1. Skiltyje traukiami lapeliai, iš kurių sudėliojama situacija.
2. Kiekvienas skautas(-ė) asmeniškai kelias minutes apgalvoja, kaip elgtųsi tokioje atsidūręs(-usi). Skiltyje kartu su vadovu dalinamasi idėjomis, jos aptariamoms.
3. Pratimas kartojamas dėliojant naujas situacijas. Ištraukus situaciją apie smulkius susižeidimus, skautai demonstruoja, kaip tvarkytųsi su įdrėskimais.

Informacija:

Kalbant apie pagalbos kvietimą skambinant 112 ir pagalbos prašymą ar prašymą iškviešti tarnybas kreipiantis į pašalinius asmenis, svarbu paminėti, jog reikia tiksliai įvardinti, kas atsitiko ir kokios pagalbos tikimasi. Naudinga įspėti, kad gali tekti prisistatyti bei paaiškinti, kurioje vietoje nutiko atsitikimas, dėl kurio kreipiamasi.

Svarbu padiskutuoti ne tik apie tai, kaip reikėtų elgtis pačiam atsidūrus specifinėje situacijoje, bet ir kaip pasirūpinti kitu žygio dalyviu — iškviešti pagalbą kitam, padėti tvarkytis su paprastais įsidrėskimais, būti šalia, nuraminti išsigandusį, teirautis, kaip jaučiasi broliai ar sesės žygio metu.

Atliekant šią veiklą rekomenduotina bendrai susitarti, kaip bus elgiamasi pasiklydimo atveju — aptarti, kokie veiksmai padeda nepasimesti, kas kiek laiko bus tikrinama, ar visi skilties nariai yra vienoje vietoje, kas už tai bus atsakingas (ar bus už tai atsakingas skautas? ar kiekvienas turės brolių ar sesę, kuriuo rūpinsis?), nuspręsti, kaip komunikuoti pasimetus (skambinti vadovui, šaukti ar palikti ženklus ieškantiems).

Pasiruošimas:

Ant skirtingų lapelių surašomos įvairių situacijų detalės: veikėjas, laikas, vieta, įvykis, aplinkybės. Svarbu tarp jų paminėti tiek situacijas, kuriose skautai gali susitvarkyti patys (pavyzdžiui, smulkūs įdrėskimai, nerimti patempimai), tiek tas, kuriose gali prireikti rimtesnės pagalbos (pavyzdžiui, kai reikia skambinti bendruoju pagalbos numeriu 112, kreiptis į aplinkui esančius žmones).

Pavyzdys:

Veikėjai: *aš, brolis, sesė, vadovas.*

Laikas: *diena, naktis, rytas, vakaras.*

Vieta: *miškas, kaimas, gatvė, miestas.*

Įvykis: *susibraičiau(-ė) ranką, susilaužiau(-ė) koją, pasiklydau(-o), radau(-o) įsisiurbusią erkę, pamečiau(-tė) daiktus, blogai pasijutau(-o), stipriai nudegiau(-ė) pirštus gaminant ant laužo.*

Aplinkybės: *išsikrovęs telefonas, nėra ryšio, aplinkiniai nekreipia dėmesio.*

Rekomendacijos:

1. Norint žinias praplėsti, galima kalbėti ir apie pirmąją pagalbą esant rimtesniems sužeidimams, pridėdant žinias apie tai, kaip reikėtų miške įmobilizuoti lūžusias galūnes, pasidaryti neštuvus, kaip tokiose situacijose praverčia kaklaraištis ir panašiai.
2. Programą pasunkinti ar pajvairinti galima įtraukiant pagalbos kvietimą naudojant įvairius signalus (pavyzdžiui, dūmų signalus), morzės abėcėlę ir t.t...

- **Veikla, skirta saugumui žygio metu užtikrinti. Alergijos.**

Priemonės:

- popieriaus lapai
- rašymo arba piešimo priemonės.

Trukmė: 20 — 25 min.

Tikslai: aptarti, kas yra alergija, kodėl yra svarbu žinoti, kokias alergijas turi žygio dalyviai. Išsiaiškinti, kokias alergijas turi skilties nariai ir kas jas sukelia arba kokios maistinės alergijos yra populiariausios ir kas jas sukelia.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

4. 3. Žinau savo ir savo vieneto skautų alergijas (arba dažniausiai pasitaikančias maistines alergijas) ir atrenku produktus, kurie tas alergijas gali sukelti.

Eiga:

1. 5 min. skiriamos aptarti, kas yra alergija.
2. Skautai skiltyje turi išsiaiškinti narių turimas alergijas ir surašyti jas ant lapo, pavaizduojant, kokių produktų negali vartoti alergiją turintis skautas. Tam skiriama apie 10 min. pagal poreikį. Jei skiltyje nėra žmonių, turinčių alergijas, ant lapo surašomos ir aptariamoms tos, kurias skautai žino.
3. Skiltyje aptariama, kokių valgymo ypatumų turi kiekvienas skilties narys — kas ko nevalgo ir ką renkasi vietoj to. Šia informacija papildomas alergijų sąrašas.
4. Sąrašas su skilties narių alergijomis ir valgymo ypatumais išsaugomas.

Informacija:

Kartais organizmas patiria alergiją maistui. Taip nutinka, kai žmogaus imuninė sistema į maistą pradeda reaguoti kaip į pavojingą organizmui. Priklausomai nuo situacijos, tuomet gali pasireikšti įvairūs simptomai, pavyzdžiui, bėrimai, tinimas, niežėjimas. Pati sunkiausia alerginė reakcija — **anafilaksija**. Anafilaksija gali pasireikšti stipriais simptomais, tokiais kaip kosulys, galvos svaigimas, odos patinimas ir pamėlynavimas, pagreitėjęs širdies tempas, vėmimas, viduriavimas, sąmonės pritemimas. Ji gali būti pavojinga gyvybei. Dėl to **yra svarbu žinoti savo ir skilties narių alergijas** — atsiradus simptomams yra lengviau atskirti, iš kur jie, sudarant skilties meniu iš anksto apsidraudžiama, jog maiste nebus alergijas sukeliančių produktų. Daugiausiai alergijų sukelia kiaušiniai, pienas, riešutai, žuvis, jūrų gėrybės, kviečiai.

Pasiruošimas:

Šiai veiklai specialaus atskiro pasiruošimo nereikia. Skautai patys išskiria jiems reikalingas alergijas, valgymo ypatumus.

Rekomendacijos:

1. Šią veiklą atlikti įmanoma ir ne sueigos metu, pavyzdžiui, prieš žygį paprašant skautų pasitarus su skilties nariais susidaryti tokį sąrašą jiems patinkančia forma namuose.

Nepriklausomai nuo to, kuri veikla yra vykdoma, išbandžius ir išmokus atlikti laukinio įgūdžio lygmenyje nurodytus punktus yra svarbu, kad skautas pats garsiai įsivardintų, kokį įgūdį įgavo. Šalia to, kiti skilties nariai turėtų sutikti, kad įgūdis buvo atliktas tinkamai. Galiausiai, vadovas taip pat turėtų patvirtinti, kad veikla įgyvendinta sėkmingai. Tokiu būdu bus iš karto įsivertinama trijų sutarimų principu, apie kurį plačiau — 50 p.

2.2. Įgūdžių sueigos. Etapo planavimas

Po veiklų, skirtų laukiniams įgūdžiams stiprinti, seka artėjančio etapo planavimas. Svarbu prisiminti, koks sekantis ekspedicijos etapas laukia ir jam pasiruošti. Skautai skiltyje atsako į reikiamus klausimus, užpildo etapo planavimo lentelę, prisimena, kurie broliai ar sesės yra atsakingi už artėjantį etapą, susitaria su vadovu dėl pagalbos, kurios gali prireikti, aptaria sekančio susitikimo detales — laiką, vietą, trukmę, pasiruošimą, priemones.

3. Etapo sueigos

Laikantis įprasto plano, ketvirtyje yra keturios etapo sueigos. Etapo sueigos vyksta tarp įgūdžių sueigų. Šių sueigų metu yra įgyvendinamos suplanuotos ekspedicijos skirtinguose lygmenyse: lygumos, kalvos, piliakalnio arba kalno.

Kaip jau minėta, veiklas ekspedicijoms galvoja ir planuoja patys skautai su vadovo pagalba. Tai reiškia, kad ketvirčio metu per keturias ekspedicijas bus įgyvendintos skautų idėjos. Vis dėlto, galvojant veiklas kartais būna sunku žinoti, nuo ko pradėti, tad čia pateikiami keli pavyzdžiai galimų ekspedicijų etapams.

Žygių įgūdžio siekimas yra sėkmingai suderinamas su sausumos krypties žygių ekspedicija. Taip yra aprėpiamos platesnės žygiui reikalingos kompetencijos — skautai įgauna įgūdžių patys organizuoti veiklas, sustiprina komandinio darbo skiltyje gebėjimus bei praplečia bendrąsias žinias bendradarbiaudami su įvairiais asmenimis. Dėl šios priežasties šiame leidinyje pateikiami pavyzdžiai, tinkami sausumos krypties žygių ekspedicijai.

Lyguma

Vykdamas veiklas asmeniniame lygmenyje atsiranda puiki proga skautams dirbti savarankiškai, įsigilinti į savo patirtis, poreikius.

Galimos veiklos:

- Prisiminti žygį, kuris patiko labiausiai, ir jį pristatyti kitiems broliams, sesėms pasakojimo ar piešinio forma, atsakant į tokius klausimus, kaip *kodėl tai buvo geriausias žygis? kur buvo eita? kiek kilometrų? koks buvo oras? kas labiausiai patiko? kokios buvo veiklos? kaip jaučiausi?*
- Prisiminti žygį, kuris nepatiko labiausiai, ir atsakyti į tokius klausimus, kaip *kas buvo blogai? kaip žygio metu jaučiausi? kur ir kiekėjau? ką išmokau?* Pristatyti galima pasakojimo ar piešinio forma, taip pat lyginant su žygiu, kuris patiko labiausiai, pavyzdžiui, nusibrėžus lentelę, kurios vienoje pusėje aprašomos patikusios patirtys, kitoje — nepatikusios.

- Jaunimo programos pavyzdžiuose pateikiamas pasiūlymas įsivaizduoti savo svajonių žygį ir sudaryti jo maršrutą aptariant tokius klausimus, *kaip kur keliaučiau? koks būtų kraštovaizdis? kur sustočiau? ko išmokčiau? koks būtų žygio tikslas? kiek laiko eičiau? ką pamatyčiau?* Svajonių žygį galima pristatyti pasakojimo ar piešinio forma, taip pat smagu kurti bendrą skilties svajonių maršrutą, aptarti, kokių priemonių ar pasiruošimo tokiam žygiui reikėtų.

Kalva

Vykdamas veiklas vietiniame lygmenyje atsižengiama į šalia esančią aplinką, vietovę, bendraujama su įvairiomis įstaigomis ar profesijų atstovais.

Galimos veiklos:

- Skautų suplanuota ekskursija po miesto parkus, šalia esančius miškus ar kitas gyvenamoje aplinkoje esančias vietas. Prieš išeinant į ilgesnį dienos ar kelių dienų žygį, susiorganizuoti išvyką būtų gera praktika maršruto, laiko bei inventoriaus planavimui. Skautams būtų naudinga sutarti, kas už kurią išvykos dalį yra atsakingas, aptarti su vadovu pasirinktą vietą, suplanuoti susitikimo laiką bei trukmę, aptarti, kokių daiktų gali prireikti tokioje išvykoje, išskirti veiklas, kurias norėtų veikti.
- Jaunimo programoje pateiktame pavyzdyje siūloma pasikviesti patyrusį žygeivį, kuris galėtų papasakoti apie savo patirtis bei duoti patarimų, kaip reikėtų ruoštis žygiui priklausomai nuo skirtingų oro ar kraštovaizdžio sąlygų. Skautai galėtų pasiruošti po kelis jiems rūpimus klausimus, taip pat panagrinėti, kaip realiai reikėtų pasiruošti einant jų svajonių žygio maršrutu.

Piliakalnis

Šiame lygmenyje dėmesys yra skiriamas šaliai, jos žmonėms bei istorijai.

Galimos veiklos:

- Išėiti į žygį, kurio metu yra ugdomas laukinis žygio įgūdis bei susipažįstama su Lietuvos istoriniais ir kultūriniais faktais. Informacija apie žygio planavimą bei eigą yra pateikiama šio leidinio žygių dalyje (29 p.).
- Jei žygis planuojamas kaip atskira veikla, atliekama baigus ketvirtį, šiame lygmenyje vykdoma programa, nukreipta į žmones. Skautai gali kartu dainuoti, mokyti vaikus, praeivius ar senolius žygių dainų, susiorganizuoti susitikimą su tremtiniais ar nueiti į muziejų, kuriame išgirstų tremties istorijų bei išmokyti tremties dainų.
- Jaunimo programoje nurodytame pavyzdyje siūloma iškepti sausainių ir padovanoti vargstantiems kartu apmąstant, koks jausmas yra aukoti ir ar žmonėms lengva priimti siūlomas dovanas.

Kalnas

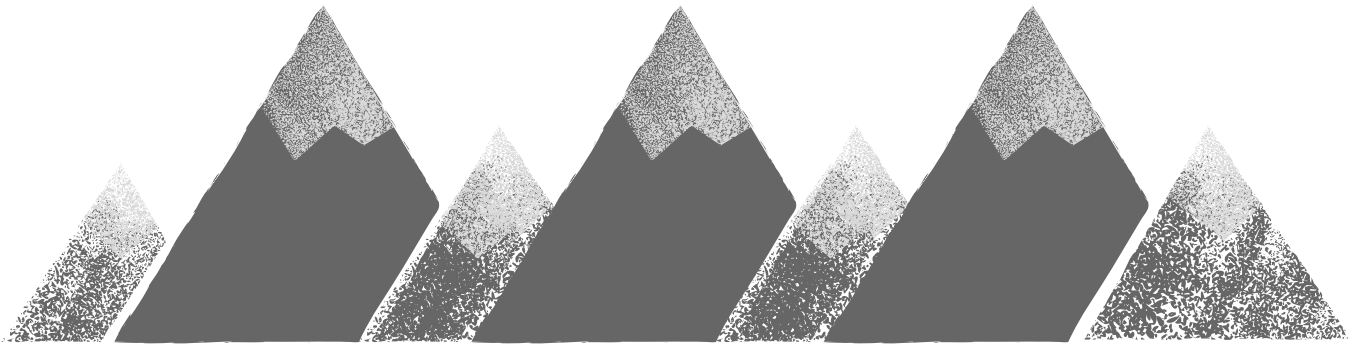
Šiame lygmenyje dėmesys yra atkreipiamas į pasaulio įvairovę.

Galimos veiklos:

- Filmų ar kitos vaizdo medžiagos apie žygius kituose kraštuose, mums neįprastomis sąlygomis peržiūra. Po filmo būtų galima turėti diskusiją apie tai, ką skautai pamatė, kas įsiminė labiausiai, ką norėtų išbandyti, kuo filme matytos sąlygos bei žygis skiriasi nuo jų pačių nueito žygio. Keli vaizdinės medžiagos pavyzdžiai: V. Seriogin dokumentika „Aukštieji Tatrai. Žygis rojuje.“, S. Penn filmas „Atgal į gamtą“, Pixar animacinis filmas „Aukštyn“.
- Jaunimo programoje pateiktame pavyzdyje siūloma pasueigauti su seneliais bei pasiklausyti jų istorijų apie tai, kas jiems svarbu, kaip jie pasaulį įsivaizdavo jaunystėje, kaip viskas keitėsi per gyvenimą.

Įvykdžius pasirinktas veiklas vyksta apžvalga. Jos metu pagal Jaunimo programą yra siūloma užduoti tokius klausimus: *ką naujo sužinojau? kas buvo smagiausia? ką norėčiau papasakoti nedalyvavusiems? kada galėsiu panaudoti tai, ką išmokau? kaip etapas atspindi skautų įžodžio dvasią, šūkį, pošūkį?*

Taip pat naudinga pasigilinti, *kaip išmokti dalykai gali padėti žygio, stovyklos metu? kaip jaučiausi ekspedicijos metu? į ką atkreipsiu dėmesį planuodama/-s sekančią ekspediciją?*

4. Ekspedicijos apžvalgos sueiga

Tai — paskutinė ketvirčio sueiga. Jos metu vyksta ekspedicijos aptarimas, išskiriama, ko buvo išmokta, kas sekėsi geriau, o kas prasčiau. Jaunimo programoje ši sueiga yra apibūdinama kaip šventinė, kuomet kiekviena skiltis pristato savo ekspedicijų patirtis ir nuotykius, iššūkius, įgytus įgūdžius. Šalia to, skiltyse vyksta asmeninės apžvalgos, kurių metu skiltininkas ir skiltininko pavaduotojas su vadovo pagalba kelia klausimus ir taip išskiria svarbiausius ketvirčio pasiekimus, o kartu ir nesėkmes. Pasižymima raidos sritis, kuri ekspedicijos metu buvo paliesta mažiausiai.

Siūlomas sueigos formatas ir klausimai refleksijai:

1. Ekspedicijos apžvalga skiltyje

Visi skilties nariai su vadovu aptaria turėtas veiklas ir atsako į tokius klausimus: *kaip jaučiausi ekspedicijos metu? ko išmokau? kas buvo sunkiausia? kas dirbant skiltyje labiausiai nesisekė? kas sekėsi geriausiai? kokius sunkumus pasižymėjome po kiekvieno etapo? ar juos pavyko įveikti? kur labiausiai patobulėjau?*

Atsakant į šiuos klausimus patartina svarbiausius punktus pasižymėti ir šią informaciją išsaugoti — tai padės ne tik pristatyti ekspedicijos veiklas draugovei, bet ir prisiminti naudingas įžvalgas ir patirtis planuojant ateinantį ketvirtį.

2. Ekspedicijos apžvalga draugovėje

Skiltys viena kitai pristato, ką nuveikė per praėjusį ketvirtį. Tą padaryti padės tokie klausimai: *ką veikėme? ko išmokome? su kuo susipažinome? ką norėtume pasiūlyti kitoms skiltims? kokių sunkumų patyrėme ir kaip juos išsprendėme?*

Smagu, jei apžvalgos metu skautai gali pasidalinti savo patirtimis plačiau, nei tiesiog pasakojant, pavyzdžiui, rodant video medžiagą, nuotraukas, pildant bendrą metraštį, pravedant broliams ar sesėms ekspedicijų metu išmoktas veiklas (pavyzdžiui, supažindinant su nauju žaidimu) ir panašiai.

*Kernavės tunto Austėjos draugovės sueiga
Nuotrauka iš asmeninio archyvo*

ŽYGIŲ DALIS

Ne visus žygiui reikalingus įgūdžius įmanoma išmokti uždaroje patalpoje — dalį jų įsisavinti įmanoma tik per praktiką. Negana to, sueigų metu išmoktos kompetencijos geriausiai įtvirtinamos jas taip pat išbandant praktiškai. Dėl šių priežasčių laukinio žygių įgūdžio ugdymas būtų sunkiai įsivaizduojamas be žygio organizavimo bei dalyvavimo jame. Kaip jau minėta anksčiau, žygį susiplanuoti galima kaip piliakalnio lygmens etapą — tuomet jis galėtų vykti vienos iš ketvirčio etapų sueigų metu. Tačiau tai nėra būtina — skilties ar draugovės žygį planuoti naudinga ir kitu metu, pavyzdžiui, kaip sausumos krypties žygių ekspedicijos apibendrinimą, kulminaciją ketvirčiui pasibaigus.

Ši leidinio dalis yra skirta pasiūlymams, kaip būtų galima organizuoti veiklas, skirtas žygio planavimui ir jo programai, ugdyti laukinio žygių įgūdžio kompetencijas atviroje aplinkoje.

1. Žygio planavimas

Turbūt neretai pasitaikanti praktika planuojant žygį skautų amžiaus vaikams nesinaudojant Jaunimo programos gairėmis — programa yra sugalvojama vadovo, o vaikams tik pateikiama informacija apie tai, kur ir kada būti, ką su savimi pasiimti. Vis dėlto, **skautų įtraukimas į žygio planavimą ir pasiruošimą jam yra įmanomas ir naudingas sprendimas**. Tokiu būdu plečiamas vaikų supratimas, įgaunamos platesnės kompetencijos, jiems suteikiama daugiau atsakomybės ir savarankiškumo.

Be to, siekiant žygių įgūdžio ketvirto lygmens, skautams suteikiama proga išsiugdyti kompetenciją: 4. 11. Esu prisidėjęs prie 1 žygio planavimo.

Skautus į žygio planavimą realu įtraukti įvairiais būdais, tačiau nepaisant to, koks formatas bus pasirinktas, svarbiausia išsikelti **bendrą žygio tikslą**. Šis tikslas turėtų būti suderintas su skiltimi, o dar geriau — sugalvotas pačių skautų. Pagal tai, koks yra žygio tikslas, toliau galima planuoti maršrutą, veiklas programai, inventorių ir kitus aspektus.

Žygio tikslu gali būti bet kas, kas tuo metu yra svarbu skautams, pavyzdžiui, išmokti naują įgūdį, nueiti pasirinktą kilometrų skaičių, aplankyti norimas vietas, įsisavinti vieną iš laukinių įgūdžių, išbandyti kažką naujo — plaukti plaustu, slidinėti slidėmis ir panašiai.

Šiame leidinyje pateikiama informacija skautų įtraukimui į žygio planavimą, kai tai yra daroma paskutinės (ar kelių) sueigos iki jo metu. Jei žygis planuojamas kaip etapas, jo planavimo klausimai galėtų būti sprendžiami įgūdžio sueigos metu, etapo planavimo dalyje.

Nepaisant to, koku būdu į žygio planavimą bus įtraukta skiltis, verta turėti omenyje, kad nuo gero plano priklauso ir didžioji dalis žygio sėkmės. Dėl to patartina į šį žingsnį pažiūrėti rimtai ir pasistengti su skiltimi suplanuoti visus pasirinktus aspektus, o svarbiausia — **tiksliai apibrėžti, ką būtent turi padaryti patys skautai, o už ką atsakingu lieka vadovas** (pavyzdžiui, skiltyje nusprendžiama žygio metu pagerinti pionerijos įgūdžius ir sutariama, kad skautai patys susiras norimų statinių brėžinius, o vadovas pasirūpins virvėmis, špagatu).

Skautų įtraukimas planuojant vienos dienos žygį

Planuoti vienos dienos žygį kartu su skiltimi naudinga pritaikius etapo planavimo schemą (pavyzdys iš Jaunimo programos pateiktas 6 p.). Išsirinkus žygio tikslą reikėtų atsakyti į tokius klausimus:

- *Kur keliausime ir ką aplankysime?*

Kalbant apie vietas, kurios bus aplankytos, žygio tikslą, kartu galima aptarti, kokio ilgio bus žygio maršrutas. Taip pat naudinga įtraukti reikiamų išlaidų apskaičiavimą, pavyzdžiui, susirandant, kiek kainuos traukinio ar autobuso bilietas, jei bus naudojamos šiomis transporto priemonėmis.

Jei sunku sugalvoti, paprašoma pasirinkti iš kelių siūlomų variantų.

- *Ką reikės su savimi turėti? Koks bus oras, kaip jam pasiruošime?*

Čia galima dar kartą prisiminti, kaip reikėtų susikrauti kuprinę bei kokią įtaką žmogaus organizmui daro skirtingos oro sąlygos. Taip pat pravartu aptarti, kokių priemonių prireiks programos metu.

- *Už ką bus atsakingas kiekvienas skilties narys?*

Vienas variantas — koncentruotis į klasikines skilties pareigybes — skiltininkas pasirūpins, kad pasiruošimas žygiui įvyktų laiku, metraštininkas įamžins žygio akimirkas, ryšininkas perduos reikiamą informaciją ir t.t... Kita galimybė — žygiui sugalvoti ir naujų pareigybių, pavyzdžiui, skiltyje išsirinkti skautus, kurie pasirūpins reikiamomis priemonėmis, sudarys ir pateiks vadovui pietums reikalingų produktų sąrašą (tam rekomenduojama naudoti susidarytą skilties alergijų sąrašą!), paruoš su programa susijusį pasirodymą ir kita. Taip pat reikėtų aptarti, kaip bus elgiamasi, jei įsipareigojimai nebus įvykdyti ar atsakingas skautas žygyje dalyvauti negalės.

- *Ką veiksime?*

Šis klausimas ypač aktualus planuojant žygį kaip ekspedicijos etapą — skautai su vadovo pagalba turėtų išsirinkti žygio programos kryptį. Pavyzdžiui, skiltis gali nuspręsti, kad žygio metu norėtų išmokti atskirti skirtingų gyvūnų pėdsakus — tuomet žygis galėtų būti planuojamas į jį pasikvietus svečių, galinčių papasakoti ir parodyti, kaip tą padaryti — arba išmokti gaminti ant laužo naują patiekalą — tuomet programoje daugiau laiko būtų skiriama maisto gamybai, būtų užvedama skilties receptų knyga ir panašiai.

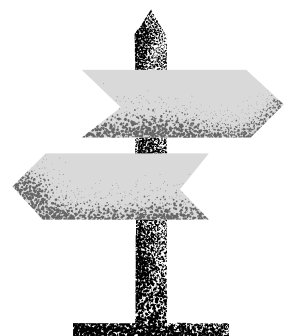
Aptariant šį punktą naudinga įtraukti ir pasiruošimą laukinio žygių įgūdžio ugdymui žygio metu (apie tai plačiau 37 p.).

- *Kiek viskas truks?*

Skautų galima paprašyti apytiksliai apskaičiuoti, kiek truks žygis. Jie turėtų apgalvoti, kiek maždaug laiko jiems užtruks pasiekti vieną ar kelis maršrute numatytus taškus, kiek laiko jie norėtų ilsėtis, kaip organizuosis pietų gaminimą ir kiek laiko tai gali užtrukti. Tam padėtų paprašyti skautų nupiešti įsivaizduojamą žygio laiko juostą. Nors realybėje laiko tarpai greičiausiai skirsis, šis planavimo etapas padės suprasti, kaip kartais tam tikros veiklos užima kitokį laiko tarpą nei įsivaizduojame ir vėliau aptarti, kodėl taip atsitinka.

- *Kas bus sunkiausia?*

Svarbu išsiaiškinti, kas vaikams atrodo sunkiausia ir kodėl, sunkumus aptarti, kartu apgalvoti, kaip būtų galima išspręsti kylančias problemas.

Skautų įtraukimas planuojant žygį su nakvyne

Planuojant dviejų dienų žygį, skiltį įtraukti rekomenduojama naudojant tuos pačius klausimus, tačiau aprėpiant daugiau — išvyka su nakvyne suteikia daugiau laiko ir galimybių įtraukti pačių vaikų pasiruošimą. Išsirinkus žygio tikslą naudinga apsvarstyti:

- *Kur keliausime ir ką aplankysime?*

Renkantis vietas, kurios bus įtrauktos į maršrutą, kartu galima aptarti, kiek kilometrų reikės eiti. Vietas išsirinkti taip pat galima pirmiau susitarus, kokio kilometražo bus žygis (skautų amžiaus vaikams dažnai šis klausimas būna svarbus, ypač einant į kelių dienų žygį). Kaip ir planuojant vienos dienos žygį, naudinga paprašyti apskaičiuoti, kiek kainuos žygio metu naudojamas transportas.

Jei sunku apsispręsti dėl maršruto, paprašoma pasirinkti iš kelių galimų variantų.

- *Ką reikės su savimi turėti? Koks bus oras, kaip jam pasiruošime?*

Čia būtų svarbu prisiminti, kaip reikėtų susikrauti kuprinę, taip pat aptarti, kokių priemonių prireiks programos metu. Rekomenduojama prisiminti, kokią įtaką žmogaus organizmui daro skirtingos oro sąlygos. Žinant tikslią žygio datą, reikėtų kalbėti konkrečiai — patikrinti orų prognozę ir apsitarti, kaip galima jai pasiruošti.

- *Už ką bus atsakingas kiekvienas skilties narys?*

Kaip ir planuojant vienos dienos žygį, galima rinktis, ar išlaikyti klasikines skilties pareigybes, ar įtraukti naujas. Priklausomai nuo pasirinktos programos, tai, pavyzdžiui, galėtų būti skautai, kurie pasirūpins, kad žygyje bus reikiamo inventorius (atsineš kompasą, dainorėlį, piešimo priemonių ir panašiai), sudarys žygio meniu (tam rekomenduojama naudoti susidarytą skilties alergijų sąrašą!), paruoš žaidimų vakaro laužui ir kita. Taip pat reikėtų aptarti, kaip bus elgiamasi, jei įsipareigojimai nebus įvykdyti ar atsakingas skautas žygyje dalyvauti negalės.

- *Ką veiksime?*

Skautai galėtų išsirinkti, kokios krypties programos jie norėtų. Kadangi kelių dienų žygis suteikia daugiau laiko programai, skautus tikslinga įvairiai įtraukti į tam tikros dalies organizavimą. Tą įmanoma padaryti įvairiais būdais, pavyzdžiui, pasiūlant vaikams paruošti 30 min programą vadovams pasirinkta tema, kiekvienam sugalvoti po žaidimą ar veiklą, kuris bus įvykdyta žygio metu, paruošti skilties vakarinio laužo pasirodymą ir kita. Jei į žygį eina visa draugovė, kiekviena skiltis galėtų sugalvoti ir paruošti veiklą, kurią pravestų kitoms skiltims.

Čia naudinga įtraukti ir pasiruošimą laukinio žygių įgūdžio ugdymui žygio metu (apie tai plačiau 37 p.).

- *Kiek ir kaip viskas truks?*

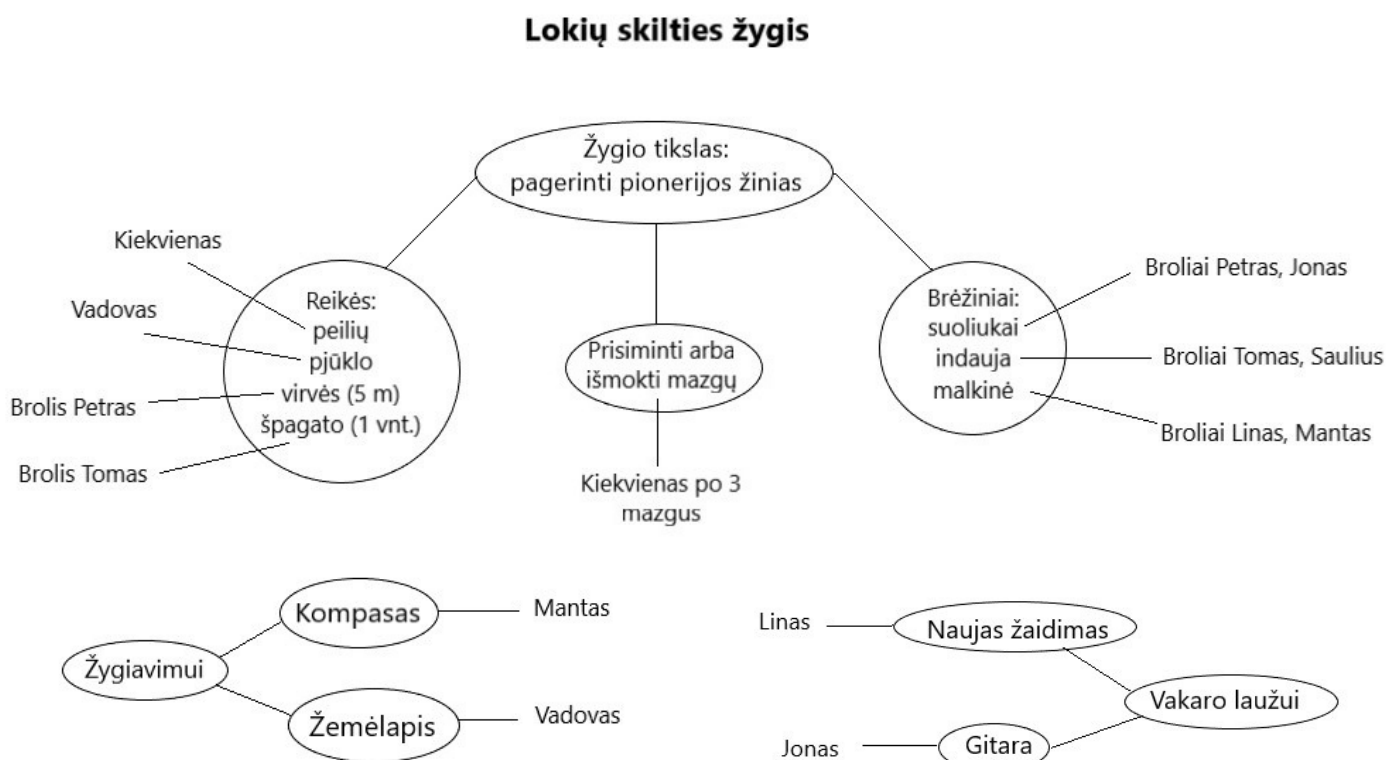
Nors žygio su nakvyne laiko ribos dažniausiai būna tiksliai nubrėžtos jau iš anksto, yra naudinga aptarti, kiek laiko kuri žygio dalis galimai užtruks. Čia būtų naudinga pakalbėti apie laiko ribas pačių skautų sugalvotoms veikloms, kai jos yra įtraukiamos į programą, žygio tempą (kas bus, jei eisime greičiau? kas nutiks, jei eisime lėčiau?), įsikūrimą (kiek laiko jis truks? kokius darbus reikės atlikti?). Vaikai taip pat galėtų nupiešti įsivaizduojamą žygio laiko juostą, kurią vertinga išsaugoti ir aptarti po žygio aptarimo metu.

- *Kas bus sunkiausia?*

Svarbu išsiaiškinti, kas vaikams atrodo sunkiausia ir kodėl, sunkumus aptarti, kartu apgalvoti, kaip būtų galima išspręsti kylančias problemas.

Nepriklausomai nuo to, kokios trukmės žygis organizuojamas, būtų naudinga tai, kas suplanuota, vizualizuoti. Tai padės vaikams įsiminti ir padarys planavimo etapą įdomesnį. Šiam tikslui pasiekti būtų tikslinga aptartą informaciją užrašyti ar nupiešti kartu su skiltimi ant didelio popieriaus lapo.

Pavyzdys:

Priklausomai nuo skautų patirties, jiems gali reikėti skirtingos pagalbos iš vadovo pusės. Nagrinėjant žygio planavimo punktus, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, ką aptarti sekasi sunkiausiai, pakomentuoti, jei siūlomos idėjos nėra realistiškos, pasiūlyti, kaip kitaip būtų įmanoma jas įgyvendinti. Svarbu paminėti, kad su vaikais nėra būtina aptarti kiekvieno čia paminėto klausimo, juos taip pat galima įvairiai apjungti. Priklausomai nuo aplinkybių (tokių kaip žmonių skaičius skiltyje, turimas laikas, skilties skautų amžius, anksčiau turėtos veiklos), kartu su skiltimi pavyks suplanuoti tik tam tikrus punktus, geriausia tuos, kuriems kyla didžiausias poreikis. Vis dėlto, siektina, kad skautai patys išsirinktų programos koncepciją ir, priklausomai nuo galimybių, jai pasiruoštų.

Ir dar kartą — **svarbiausia tiksliai išryškinti, už kurią pasiruošimo žygiui dalį yra atsakingi skautai.**

2. Žygis

Akivaizdu, jog žygio metu yra vykdoma suplanuota programa — einama pasirinktu maršrutu, atliekamos pasirinktos veiklos. Kiekvienas žygis yra unikalus ir nėra taisyklių, kaip viskas turėtų vykti — viskas priklauso nuo pasirinkto žygio tikslo, sąlygų, aplinkybių.

Šioje leidinio skiltyje yra pateikiami keli apibendrinti patarimai, naudingi vykdant veiklas į įprastą žygį dažniausiai įtraukiamų etapų metu.

2.1. Žygio pradžia

Susirinkus keliauti į žygį, be įprastinių procedūrų, yra reikalinga dar kartą prisiminti, kas buvo suplanuota. Tą padaryti galima pagal tokią schemą:

- Už ką buvo atsakingas kiekvienas skilties narys? Ar įsipareigojimus pavyko įvykdyti?
- Ar paimtas visas reikiamas inventorių, už kurį buvo atsakingi skautai?
- Kaip buvo suplanuotas laikas, pavyzdžiui, per kiek laiko pagal aptartą planą turime pasiekti pirmąjį maršruto tašką, kada pirmą kartą stosime pailsėti?

Taip pat naudinga dar kartą užtvirtinti tam tikras žinias, aptartas sueigų metu, ugdant laukinį žygio įgūdį. Tą padaryti galima dar kartą su skautais trumpai aptariant ar prisimenant:

- Ką darysime, kad nepasimestume? Kaip elgsimės pasimetus nuo grupės?
- Kaip pasiruošėme prognozuojamoms oro sąlygoms?
- Ką darysime, jei prastai pasijusime?

2.2. Maisto gaminimas

Maistas gaminamas dažniausiai kelių dienų žygių metu, tačiau gali būti įtrauktas ir į vienos dienos žygio programą. Svarbu būti iš anksto susiplanus, kiek laiko turėtų užtrukti maisto gaminimas, ypač jei tai yra daroma pakeliui, o ne sustojus galutiniame nakvynės taške.

Dažniausiai pasitaiko dvi situacijos:

- 1) maistas gaminamas kaip būtina žygio dalis, kuomet veikiama efektyviai ir greitai norint pasistiprinti ir žygiuoti toliau — tokiu atveju svarbu efektyviai pasiskirstyti darbais ir stebėti laiką, gaminami įprasti laužo patiekalai, kurių suplanavimą naudinga įtraukti į žygio planavimo dalį;
- 2) maistas gaminamas kaip žygio programos dalis, kuomet gaminama kas nors labiau neįprasto, išbandomi nauji receptai ir panašiai — tuomet skautų receptai turėtų būti paruošti iš anksto, tam skiriama daugiau laiko, gaminama ne tik su tikslu pasisotinti, bet ir išbandyti kažką naujo.

2.3. Nakvynės vietos įsikūrimas

Dalyvaujant kelių dienų žygyje, labai svarbi programos dalis yra įsikūrimas nakvynės vietoje — nepriklausomai nuo to, koks yra išsikeltas žygio tikslas ar kokios veiklos yra vykdomos, įsikūrimo darbus vis tiek reikės atlikti, ypač jei yra nakvojama ne uždaroje patalpoje, o lauke.

Prieš įsikūrimą reikia išsirinkti tinkamą nakvynės vietą. Taikant „Be pėdsakų“ filosofiją, geriausia rinktis jau įkurtas stovyklavietes, kuriose galima rasti laužavietę ir kitus reikiamus objektus. Jei nėra galimybės apsistoti stovyklavietėje, būtina atkreipti dėmesį į tai, ar pasirinktoje vietovėje galima stovyklauti, degti laužą ir panašiai. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, ar šalia yra vandens telkinys, koks bus nakvynės pagrindas — ar bus patogu miegoti? ar nebūsime ant šlaito? ar žemė ten stabili?

Optimaliausia įsikūrinėti pasiskirsčius darbus tarp skilties narių, su vadovo pagalba. Prieš tą padarant, reikėtų aptarti ar prisiminti, kokie darbai laukia.

Darbus skirstytis galima keliais būdais:

- 1) skautai patys išsirenka, kokiomis grupėmis dirbs — tai skatina savarankišką sprendimų priėmimą, tačiau kartais būna, jog yra susiskirstoma iš anksto numanomomis grupėmis, t.y., artimesni draugai renkasi dirbti kartu;
- 2) skautai suskirstomi atsitiktinai, pavyzdžiui, išsiskaičiuojant, traukiant burtus —

taip vaikai patys nepriima sprendimų, kiek žmonių kokiems darbams reikės, bet tokiu būdu sudaromos grupės nėra numanomos.

Jei žygyje dalyvauja kelios skiltys ar draugovės, tuomet taip pat galimi keli variantai:

- 1) darbai atliekami skiltimis — stiprinamas komandinis darbas tarp skilties narių;
- 2) darbai atliekami maišant skilčių narius — suteikiama proga geriau susipažinti dirbant su kitais skautais.

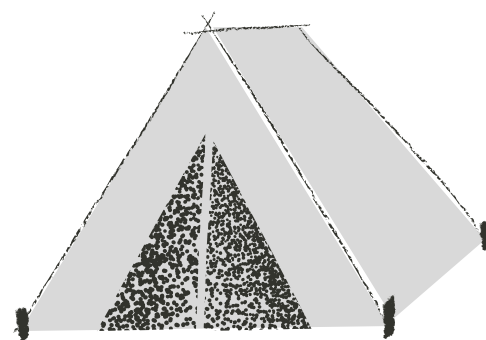
Darbai, kuriuos įprastai reikia atlikti įsirengiant:

- miegojimo vietos paruošimas (tentų tempimas ir klojimas);
- laužavietės paruošimas ir laužo užkūrimas;
- malkų rinkimas;
- kiti darbai: šiukšliadėžių, malkinės, trikojo maisto gaminimui statymas.

Įsikūrimo darbai — puiki proga stiprinti komandinį darbą tiek skiltyse, tiek tarp visų žygyje dalyvaujančių skautų. Šios veiklos lengvai pajvairinamos užduotimis, pavyzdžiui, grupėje dirbančių skautų prašoma sužinoti po vieną įdomų faktą apie vienas kitą, dirbama pasunkintomis sąlygomis (vienas užsimerkęs, kitas nenaudojant vienos rankos ir pan.) ir t.t... Vis dėlto, reikia turėti omenyje, kad žygio sunkumas turi įtakos veikloms, atliekamoms sustojus nakvynės vietoje — vaikai gali būti pavargę ir lėčiau atlikti užduotis. Tokiu atveju geriau įsikūrinėti neapsunkinant darbų, nes tai dar labiau nuvargins ir nakvynės vieta nebus paruošta laiku (geriausia, iki sutemstant).

Įsikūrimo darbai taip pat gali būti įtraukiami į žygio planavimą — tuomet iš anksto susiskirstoma, kas už kurią įsikūrimo dalį bus atsakingas, tam pasiruošiama (pavyzdžiui, surandami brėžiniai, išmokstama mazgų, pasiimamas reikiamas inventorių ir panašiai).

Reikia nepamiršti, jog pernaktuojus įsikurtoje stovyklavietėje, ryte ją reikia sutvarkyti nepaliekant žymių, kad šioje vietoje buvo nakvota.

2.4. Vakaro laužas

Vakaro laužas yra dažniausiai įtraukiamas į kelių dienų žygio programą, tačiau gali būti ir vienos dienos žygio dalis. Tai laikas po žygio ir įsikūrimo darbų, įprastai skirtas atsipalaiduoti ir linksmai praleisti laiką, aptarti dienos įvykius.

Dažniausiai žygio metu prie laužo atliekamos veiklos:

- Aptarimas.

Kaip ir stovyklų metu, aptarimo tikslas yra pakalbėti, kaip skilčiai ar skiltims sekėsi dienos metu — kas pavyko, o kas ne, kodėl taip galėjo nutikti, kaip skautai jaučiasi. Aptarti žygio dienos įvykius yra naudinga ir svarbu — taip įtvirtinamos gautos patirtys, pasidžiaugiama pasiekimais, stengiamasi išspręsti konfliktus, jei tokių buvo. Vis dėlto, pilną ir nuoseklų žygio aptarimą patartina daryti sueigos po žygio metu, kuomet vaikai yra pailsėję, pergalvoję įspūdžius ir yra užtektinai laiko visiems reikiamiems aspektams aptarti.

Galimi klausimai dienos aptarimui prie laužo: *kaip jaučiuosi? kas šiandien patiko labiausiai? kas nepatiko labiausiai? kaip sekėsi įgyvendinti užsibrėžtus tikslus/vykdyti pareigas/atlikti užduotis? ar viską spėjome? ką norėčiau pasakyti kitiems broliams/sesėms?*

Patartina klausimus ir temas aptarimui būti pasiruošus iš anksto.

- Vakaro laužo programa — dainos, pasirodymai ir kita.

Vakaro laužas žygio metu suteikia puikią progą pasimokyti arba padainuoti neseniai išmoktas naujas dainas, pažaisti žaidimus, smagiai praleisti laiką su kitais žygio dalyviais. Vakaro laužo programa gali būti įtraukta į bendrą žygio programą. Tuomet ji greičiausiai atitiktis žygio tematiką, turės skautų paruoštus programos elementus — pasakojimus, vaidinimus, dainas, šokius ir panašiai — bus paruošta skilties ar kita.

Apibendrinus šioje skiltyje aprašoma informaciją svarbu dar kartą išskirti, jog nuo žygio planavimo etapo priklauso labai daug aspektų — į kiekvieną įprasto žygio etapą, kuris iš pirmo žvilgsnio galbūt atrodo mažai susijęs su pasirinkta programa, galima įvairiai įtraukti pačius skautus ir jų priimtus sprendimus.

3. Laukinio žygių įgūdžio ugdymas žygio metu

Nepaisant to, į kokios trukmės žygį einama, jo metu atsiranda puiki proga ugdyti laukinį žygio įgūdį gamtoje, mokantis kompetencijų, kurių neapėžia sueigų uždaroje patalpoje programa, o taip pat ir pritaikyti kompetencijas, įgytas sueigų metu, praktiškai. Veiklos, skirtos šio įgūdžio siekimui, gali būti įtrauktos į programą labai įvairiais būdais — su jomis taip pat įmanoma supažindinti dar planuojant žygį, jas galima vykdyti tiek kaip atskirą programos dalį, tiek paprasčiausiai žygiuojant.

Šioje leidinio dalyje yra pateikiami pasiūlymai, koku būdu būtų galima sueigų dalyje neaptartas kompetencijas perteikti vaikams žygio metu. Verta paminėti, jog visų šių veiklų per vieną žygį nuveikti greičiausiai nepavyks — geriausia koncentruotis į tuos įgūdžius, kuriems yra didžiausias poreikis. Vis dėlto, tai tik gairės, tad veiklas lengva keisti ar įvairiai apjungti tarpusavyje.

Skautai, dalyvaudami žygyje, be papildomų kompetencijų, automatiškai kaupia patirtį ketvirto lygio kompetencijai:

4. 3. Esu buvęs bent 3 žygiuose, kurių vienas buvo su nakvyne.

Ir, priklausomai nuo žygio kilometražo, trečio lygio kompetencijai:

3. 10. Nuėjau ilgesnį nei 12 km žygį per 1 dieną.

3.1. Veiklos, aprėpiančios 3 lygmens kompetencijas

- Orientavimasis ir navigavimas einant

Priemonės:

- 2 žygio maršruto ar jo pasirinktos atkarpos žemėlapiai.

Trukmė: kol žygiuojama.

Tikslai: pritaikyti navigavimo naudojant žemėlapią ir maršruto sekimo jame žinias praktiškai.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

3. 1. Gebu sekti maršrutą žemėlapyje.

3. 2. Gebu naviguoti pagal žemėlapią kitus ir perduoti, kas laukia toliau.

Eiga:

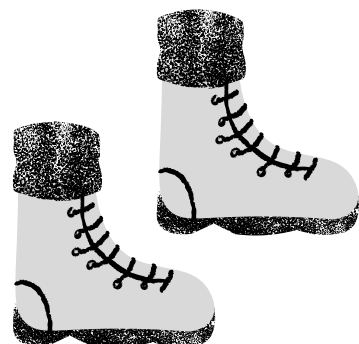
1. Žemėlapius gauna du skilties nariai — vienas iš jų bus vedlys, kitas seks maršrutą.
2. Vedliui parodoma, kuriame taške šiuo metu yra skiltis, iki kurio taško jis turi naviguoti žygeivius. Eidamas nurodytą atkarpą, šis skautas praneša skilties nariams, kas jų laukia kelyje (pavyzdžiui, kai prieisime upę, suksime į kairę, tuomet eisime tiesiai ir turėtume prieiti geležinkelį).
3. Kitas žemėlapij turintis brolis ar sesė seka maršrutą savo žemėlapyje. Priėjus vedlio nurodytą objektą, apie tai praneša (pavyzdžiui, štai ta upė, prie kurios reikia sukti į kairę).
4. Nuėjus nurodytą atkarpą, žemėlapyje maršrutą sekęs skautas visiems parodo, kuriuo keliu buvo eita. Tuomet abi roles ir žemėlapius gauna kiti skilties nariai.

Informacija:

Naudinga informacija apie žemėlapius yra pateikiama 10 p.

Rekomendacijos:

1. Svarbu prieš žygį aptarti žemėlapijo naudojimo principus. Naudinga šią veiklą įtraukti į žygį tuomet, kai skautai jau turi žinių. Tą padaryti galima žygio pradžioje arba sueigų prieš žygį metu (pavyzdžiui, atliekant veiklą „Žemėlapių istorijos“, aprašytą 7 p.).
2. Naudinga iš anksto susiskirstyti žemėlapijo maršrutą reikiamo ilgio atkarpomis.
3. Nors maršrutą seks ir kitus ves patys skautai, vadovas turėtų taip pat atidžiai stebėti, ar einama į reikiamą pusę, sustabdyti ir pasiūlyti dar kartą patikrinti maršrutą, padėti jį atskirti žemėlapyje, jei skiltis yra vedama ne ten, kur reikia.
4. Atveju, kai žemėlapius turintys skautai yra pasimetę, naudinga prisiminti ir GPS prietaisų naudojimą — pasiūlyti susirasti reikiamą tašką ir taip nusistatyti reikiamą kryptį (žygiuoti vis tiek reikėtų naudojant tik žemėlapij).

- Atsakomybė už save ir kitą

Priemonės:

- šiai veiklai neprireiks jokių specialių priemonių.

Trukmė: viso žygio metu.

Tikslai: ugdytis įprotį jaustis ir būti atsakingu už save ir artimą.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

3. 6. Gebu būti atsakingas už save ir savo artimą žygio metu.

Eiga:

1. Kiekvienas žygio dalyvis atsitiktine tvarka gauna skautą, kuriuo turės rūpintis.
2. Viso žygio metu skautai stebi, kaip sekasi jiems paskirtiems broliams ar sesėms, siūlo savo pagalbą, kai mato, kad jos reikia, padeda iškilus sunkumams.
3. Tuo pačiu metu patys skautai stengiasi būti už save atsakingi. Iškilus nesklandumams, bando surasti išeitį patys, jei nepavyksta — prašo pagalbos žmogaus, kuris jais rūpinasi žygio metu. Stengiamasi kreiptis į vadovą tik tuomet, kai kartu nepavyksta surasti sprendimo.
4. Aptarimo metu dalinamasi patirtimis — skautai papasakoja, kaip sekėsi:
 - a) būti atsakingais už save;
 - b) rūpintis kitu skautu — į ką atkreipė dėmesį jį stebėdami, kaip sprendė nesklandumus;
 - c) sulaukti pagalbos iš jais besirūpinančių brolių ar sesių;
 - d) kaip jautėsi vykdydami šią veiklą, ką išmoko.

Rekomendacijos:

1. Svarbu įvardinti, jog taisyklė kreiptis į vadovą paskutinį negalioja atvejais, kuomet gresia pavojus sveikatai ar visų bendrai gerovei.
2. Žygio metu naudinga kartais priminti, jog yra vykdoma ši veikla, ypač, kai skautai pirmiau pagalbos kreipiasi į vadovą.
3. Pristatant arba aptariant šią veiklą galima prisiminti ir skautų priesakus, iš kurių 3-ias — „Skautas naudingas ir padeda artimui“.

- Žygiavimas „Be pėdsakų“

Priemonės:

- šiukšlių maišai ir kitos priemonės, kurias gali sugalvoti patys skautai.

Trukmė: viso žygio metu.

Tikslai: pritaikyti „Be pėdsakų“ filosofijos principus žygio metu.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

3. 7. Žygiuodamas pritaikau pagrindinius „Be pėdsakų“ filosofijos principus, paaiškinu, ką, kaip ir kodėl darau.

Eiga:

1. Prasidėjus žygiui, su skiltimi aptariama, kokių priemonių galima imtis norint nepalikti pėdsakų žygiuojant (ir nakvojant gamtoje) bei sutariama, jog šių principų bus laikomasi viso žygio metu.
2. Viso žygio metu skautai skiltyje žymisi, kaip pritaiko „Be pėdsakų“ principus.
3. Žygio pabaigoje skautai pristato, ką nuveikė — kokius principus pavyko pritaikyti ir kaip tuo buvo pasirūpinta. Aptariama, kas pavyko, o kas ne.

Informacija:

Pagrindiniai filosofijos „Be pėdsakų“ principai:

1. Pasiruošk iš anksto

Maršruto suplanavimas, tinkamo inventoriaus susipakavimas, pasiruošimas oro sąlygoms ar galimiems nesklandumams, taip pat pasiskirstymas mažesnėmis grupėmis padeda užtikrinti saugumą žygio metu ir sumažinti paliekamų atliekų bei pėdsakų kiekį. Šie punktai aptariami planuojant žygį kartu su skautais.

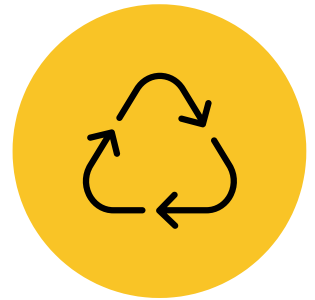
2. Rinkis tinkamą paviršių žygiavimui ir stovyklavimui

Žygiuojant, stovyklaujant galima pakenkti aplinkui esančiai augmenijai bei ten gyvenantiems organizmams. Norint to išvengti, reikia atsargiai rinktis, kur einama — geriausia žygiuoti įvairiais takais, o ne miško paklote ar laukais, einant pasiskirstyti taip, jog būtų žygiuojama kelio viduriu — ir kur stovyklaujama — geriausia rinktis jau suformuotas stovyklavietes, būti toliau nuo vandens telkinių.

3. Atsikratyk atliekomis tinkamai

Po savęs negalima palikti jokių atliekų — visos šiukšlės turi būti atitinkamai supakuojamos ir išmetamos jas rūšiuojant (plastikas, stiklas, popierius, buitinės atliekos). Negalima palikti ne tik šiukšlių, bet ir išpilto maisto ar kitų atliekų, likusių nuo maisto gamavimo. Reikėtų apriboti muilų bei įvairių valiklių naudojimą — šios priemonės teršia vandens telkinius. Plauti indus ir apsiprausti pačiam reiktų pasisėmus vandens ir nuėjus bent 60 metrų nuo vandens telkinio. Būtų geriausia naudotis lauko tualetu arba tokį išsikasti. Tualetinis popierius turėtų būti užkasamas kartu su po stovyklavimo sutvarkomu tualetu arba kaupiamas šiukšlių maiše ir vėliau išmetamas. Higieniniai paketai, įklotai ir tamponai turėtų būti kaupiami šiukšlių maiše ir vėliau tinkamai išmetami.

4. Palik tai, ką radai

Vieta, kurioje sustojama pailsėti ar įsikuriama nakvynei, reikia palikti tokią, kokia ji buvo rasta — negalima niokoti gamtos ar jau rastų stovyklavietės įrengimų, visus statinius, kurie būna pastatomi sustojus konkrečioje vietoje, reikia išardyti.

5. Tinkamai elkis su laužu

Jei įmanoma rasti iš anksčiau paliktas laužavietes, geriausia naudotis jomis ir nedaryti naujų. Jei tenka įrengti naują laužavietę, tą reikėtų daryti tinkamai — ją išsikasti, apdėti akmenimis, o vietose, kuriose negalima įkurti naujų laužaviečių, rinktis statyti pakeliamą laužą. Malkoms reikia naudoti tik tinkamą medieną — nedeginti žalių medžių ar kitų medžiagų, taip pat nepjauti medžių malkoms, o rinktis krituolius medžius. Laužą reikėtų palaikyti nedidelį — tokį, kokio užteks šilumai ar maisto gamybai. Malkas sudeginti iki galo. Baigus kūrenti, laužą reikia tinkamai užgesinti nepaliekant žarijų.

6. Gerbk laukinę gamtą

Reikėtų vengti laukinių gyvūnų, nesiartinti juos sutikus — taip galima juos išgąsdinti ir taip padaryti žalą ne tik gyvūnui, bet ir pačiam sau. Negalima laukinių gyvūnų šerti — dėl to reikia tinkamai laikyti turimą maistą, susirinkti visas atliekas.

7. Gerbk kitus keliautojus

Svarbu mandagumas ir pagarba kitiems. Einant siaurais takais reikėtų praleisti kitus žygeivius gražiai pasitraukiant, garsiai nerėkti, nedainuot ar neleisti muzikos, kai šalia yra kiti keliautojai, esant lankytinose vietose neužstoti vaizdo kitiems ir neužimti visų sėdimų ar kitų poilsio vietų.

Rekomendacijos:

1. „Be pėdsakų“ principus naudinga pristatyti ir sueigų prieš žygį metu. Galima surengti diskusiją apie tai, kaip reikėtų jų laikytis, kokias priemones skautai turėtų pasiimti su savimi į žygį, kad pavyktų sėkmingai žygiuoti „Be pėdsakų“.
2. Paruoštas popieriaus lapas su pagrindiniais principais, kurį skautai pasiims su

savimi į žygį, padės nepamiršti, kaip reikėtų elgtis.

3. Kad būtų lengviau įsiminti, galima pristačius principus duoti kokią nors kūrybinę užduotį, pavyzdžiui, sukurti šūkį, pasakojimą, skanduoatę, šokį ar kitą trumpą kūrinį, kuriame būtų užkoduoti visi septyni punktai.

4. Pristatant „Be pėdsakų“ principus pravartu pakalbėti ir apie skautų priesakus, kurių 6-as skamba „Skautas gamtos draugas“, padiskutuoti, kaip ši filosofija su juo susijusi.

5. Aptarimą, kaip sekėsi pritaikyti „Be pėdsakų“ filosofiją, galima pasilikti ir refleksijos sueigai po žygio, jei tokia bus organizuojama.

3.2. Veiklos, aprėpiančios 4 lygmens kompetencijas

- Orientavimasis ir navigavimas einant

Priemonės:

- žemėlapis (ar keli), kuriame yra žygio maršrutas;
- kompasas (ar keli).

Trukmė: kol žygiuojama.

Tikslai: pritaikyti kompasas ir žemėlapias naudojimo įgūdžius žygiuojant.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

4. 4. Žygiuju, naudodamasis kompasu ir žemėlapiu.

Eiga:

1. Skiltyje skautai pasiskirsto, kokia eilės tvarka naviguos žygio dalyvius einant.
2. Skautas, kurio eilė vesti žygeivius, pademonstruoja, kaip tinkamai nusistatys kryptį, naudodamasis kompasu ir žemėlapiu. Jei reikia, kiti skilties nariai ir vadovas suteikia pagalbą. Nusistačius kryptį žygeiviai seka paskui vedantį asmenį.
3. Nuėjus pasirinktą atkarpą, skautai keičiasi — vedlys parodo tam, kurio eilė eina po jo, kuriame apytiksliai taške yra skiltis.

Informacija:

Naudinga informacija apie žemėlapius ir kompasus yra pateikiama 10 p.

Rekomendacijos:

1. Svarbu pasimokyti naudotis žemėlapiu ir kompasu sueigų metu (pavyzdžiui, atliekant veiklą „Žemėlapių istorijos“, aprašytą 7 p.). Jei ši informacija nebuvo aptarta, reikėtų tą padaryti prieš pradėdant vykdyti žygiavimą naudojant kompasą ir žemėlapi.
2. Naudinga prieš žygį suskirstyti maršruto atkarpas į tiek dalių, kiek žygyje dalyvaus skautų.
3. Nors vedliai žygio metu bus patys skautai, ir vadovui yra būtina sekti maršrutą, o pastebėjus, jog judama ne ta kryptimi, sustoti ir pasiūlyti patikrinti, ar tikrai ten einama, padėti susigaudyti, jei yra poreikis.
4. Būtų naudinga maršrute turėti ne tik konkrečius gerai atskiriamus kelius, bet ir sunkiau žemėlapyje išskiriamas vietas, pavyzdžiui, esančias miške. Tuomet skautai turės progą žygiuoti kliaudamiesi kompasu.
5. Atveju, kai žemėlapij turintis skautas yra pasimetęs, naudinga prisiminti ir GPS prietaisų naudojimą — pasiūlyti susirasti reikiamą tašką ir taip nusistatyti reikiamą kryptį (žygiuoti vis tiek reiktų naudojant tik žemėlapij ir kompasą).

- **Atsakomybė už jaunesnį žygeivį**

Priemonės:

- šiai veiklai neprireiks jokių specialių priemonių.

Trukmė: viso žygio metu.

Tikslai: ugdyti įprotį būti atsakingu už jaunesnį ar mažiau patyrusį skautą.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

4. 7. Galiu būti atsakingas už jaunesnį žygeivį.

Eiga:

1. Pagal situaciją skautai suskirstomi taip, jog vyresni ar labiau patyrę žygeiviai būtų atsakingi už jaunesnius ir mažiau patyrusius. Galimi variantai: skirstymas poromis, skirstymas mažomis grupėmis, veiklos vykdymas skiltyje.
2. Atsakingi skautai viso žygio metu stebi, kaip sekasi jaunesniems ar mažiau patirties turintiems žygeiviams, teiraujasi, kaip sekasi, siūlo pagalbą, jos prireikus, pamoko, kai trūksta įgūdžių.

3. Jaunesni ar mažiau patirties turintys skautai iškilus sunkumams pirmiau kreipiasi į už juos atsakingus brolius ar seses. Vadovo pagalbos prašoma tik tuomet, kai kartu nepavyksta išspręsti susidariusios situacijos.

4. Aptarimo metu skautai pasidalina:

- a) kaip jiems sekėsi rūpintis jaunesniais broliais ar sesėmis;
- b) kaip sekėsi sulaukti pagalbos iš vyresnių brolių ar sesių;
- c) kaip jaučiasi ir ko išmoko.

Rekomendacijos:

1. Svarbu įvardinti, jog taisyklė kreiptis į vadovą paskutinį negalioja atvejais, kuomet gresia pavojus sveikatai ar visų bendrai gerovei.

2. Žygio metu naudinga kartais priminti, jog yra vykdoma ši veikla, ypač, kai skautai pirmiau pagalbos kreipiasi į vadovą.

3. Šią veiklą geriausia vykdyti tuomet, kai žygyje dalyvaujančius skautus įmanoma skirstyti pagal sukauptą patirtį. Ją atspindėti gali turimas kaklaraištis (skautų kaklaraištį jau turintys broliai ir sesės rūpinasi jų dar neturinčiais ar ryšinėmis jaunesniojo skauto kaklaraiščius), amžius (vyresni broliai ir sesės rūpinasi neseniai prisijungusiais), nueitų žygių skaičius.

4. Pristatant arba aptariant šią veiklą pravartu prisiminti ir skautų priesakus, iš kurių 3-ias — „Skautas naudingas ir padeda artimui“.

- Išgyvenimo gamtoje pastogė

Priemonės:

- tai, ką skautai gali rasti miške pastogės statymui (lazdynai, eglišakiai, lapai);
- popieriaus lapai ir rašymo priemonės brėžinio braižymui;
- tentas.

Trukmė: nuo 2 val.

Tikslai: nusibraižyti pastogės brėžinį ir pasistatyti pastogę pagal nubraižytą brėžinį.

Žygių įgūdžio kompetencijos, kurias padeda ugdyti ši veikla:

4. 9. Galiu pasistatyti išgyvenimo gamtoje pastogę (ne palapinę).

Eiga:

1. Skiltis sugalvoja ir nubraižo savo pastogės brėžinį. Tam skiriama apie 20 — 30 min. pagal poreikį.
2. Skautai brėžinį pristato vadovui, jis yra aptariamas (*ar pastatyti tokią pastogę įmanoma? kiek ir kokių medžiagų reiks? kokie išmatavimai?*), pataisomas. Išsirenkama vieta, kurioje bus statoma pastogė. Tam skiriama apie 20 min. pagal poreikį.
3. Pasiskirsčius darbais skiltyje yra statoma sugalvota pastogė.

Informacija:

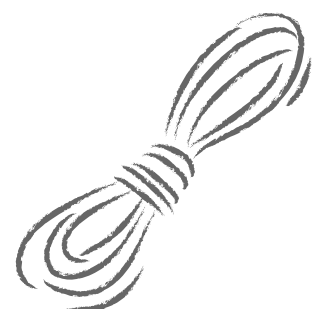
Prieš statant sugalvotą statinį, yra svarbu jam tinkamai išrinkti vietą.

Reikėtų:

- atsižvelgti į vėjo kryptį ir statyti taip, jog po pastoge būtų užuovėja;
- nesirinkti kalvų šlaitų, kur žemė sulaiko drėgmę, yra nepatogu;
- nesirinkti vietos, kuri yra per arti vandens;
- atkreipti dėmesį, ar aplinkui nėra širšių, vapsvų lizdų, skruzdėlynų;
- apsižvalgyti, kokias sąlygas suteikia nakvynės vieta — galbūt pavyks rasti ką nors, kas padėtų statyti pastogę, pavyzdžiui, patogiai šalia vienas kito augantys medžiai;
- apgalvoti, kiek žmonių naudosis pastoge ir kurioje vietoje jie visi galėtų tilpti.

Pasiruošimas:

Kai sugalvoti brėžinį skilčiai sunku, galima pateikti brėžinių pavyzdžių ar pastogių variantų nuotraukų. Vis dėlto, net ir išsirinkus statyti pastogę pagal pateiktus pavyzdžius, būtų gerai, jei savo pastogės brėžinį skautai nusibraižytų patys. Tai padės vaikams geriau suprasti, kaip statinys turėtų atrodyti bei suteiks galimybę pabandyti kurti brėžinius patiems. Inspiracijos lengva pasisemti įvairiuose internetiniuose puslapiuose bei pionerijai skirtoje literatūroje.

Pavyzdžiai:

Šiuose pavyzdžiuose pateikiami skirtingi pastogės variantai — lapinės arba užuovėjos iš tento. Abu variantai yra tinkami, juos galima sujungti — statyti pastogę lapinės principu ir vėliau, taupant laiką ar norint užtikrinti kuo mažesnį pralaidumą, užbaigti ją panaudojant tentą.

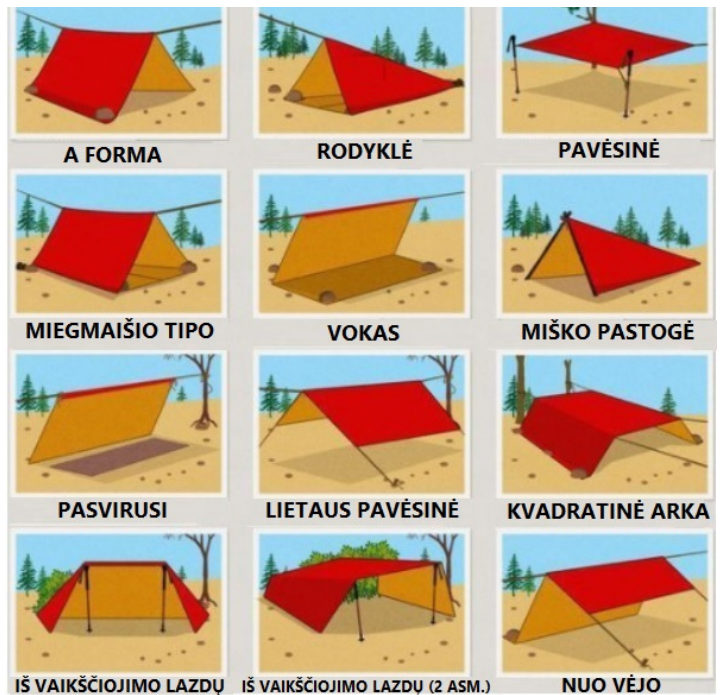
Pastogė iš straipnio „Kaip pasistatyti išlikėlio būstą“ žurnale „Boy's Life“

Lapinė iš internetinės svetainės „Lonescout Bushcraft“

*Pastogė iš tento ir lapų
Nuotrauka iš asmeninio archyvo*

Iliustracija iš internetinės svetainės „Journal — Colter Co.“

Rekomendacijos:

1) Norint taupyti laiką žygio metu, brėžinį susiplanuoti reikėtų prieš išeinant, planavimo sueigos metu. Taip pat galima paprašyti skilties narių nusibrėžti brėžinius namuose ir žygio metu bendrai kartu išsirinkti vieną projektą, kuris bus įgyvendintas.

Svarbu nepamiršti, jog paliekant nakvynės vietą pastogę reikia išardyti, naudotas medžiagas sutvarkyti.

Mokantis laukinių įgūdžių žygio metu galioja tas pats principas — skautas turėtų pats garsiai įsivardinti, kokį įgūdį įgavo. Šalia to, kiti skilties nariai turėtų sutikti, kad įgūdis buvo atliktas tinkamai. Galiausiai, vadovas taip pat turėtų patvirtinti, kad veikla įgyvendinta sėkmingai. Tokiu būdu bus iš karto įsivertinama trijų sutarimų principu, apie kurį plačiau — 50 p.

4. Žygio aptarimas

Aptarimas — svarbi visų veiklų dalis, leidžianti reflektuoti įgytas patirtis, išmokus įgūdžius, atsigręžti į tai, kas pasisekė, ir ką dar reikėtų patobulinti.

Nors įvykdžius ketvirčio veiklas yra organizuojama apžvalgos sueiga, kurios metu kalbama apie tai, kaip praėjo suplanuotos ketvirčio veiklos (26 p.), labai rekomenduotina skirti laiko atskirai žygiui aptarti. Tiek vienos dienos, tiek kelių dienų žygius aptarti galima jų metu veiklų pabaigoje, tačiau, kaip jau minėta, **reflektuoti patirtis naudinga ir vėliau, kuomet skautai yra pailsėję ir pergalvoję patirtus įspūdžius.**

Dėl šios priežasties naudinga susiplanuoti atskirą aptarimo sueigą arba išskirti temas, susijusias su žygiu, atskirai ekspedicijos apžvalgos sueigos metu. Nepaisant to, kaip bus vykdomas aptarimas, **svarbu leisti pasisakyti ir išsipasakoti visiems skilties nariams.**

Ką aptarti?

1. Žygio planavimą ir plano laikymąsi

Aptariant žygį vertinga prisiminti, kaip jis buvo suplanuotas — tam pravers skautų pasidarytas grafinis žygio planas. Yra svarbu aptarti visus suplanuotus punktus, diskutuojant apie tai, kaip sekėsi juos sugalvoti ir įgyvendinti.

Klausimai, į kuriuos vertinga atsakyti: *kaip sekėsi planuoti? kaip pavyko įgyvendinti išsirinktą programą? už ką buvo atsakingas kiekvienas skilties narys? kaip sekėsi vykdyti pareigas? kaip buvo planuojamas laikas ir ar pavyko planą įgyvendinti? kas labiausiai patiko ir kas labiausiai nepatiko? jei kažkas nepavyko, kodėl? ką išmokome planuodami? ką kitą kartą darysime kitaip? ar pasiteisino dalykai, kuriuos planuodami įvardinome kaip galimus sunkumus ir jų sprendimo būdus?*

Svarbiausias klausimas, kurį reikėtų aptarti: *ar pavyko įgyvendinti išsikeltą bendrą žygio tikslą?*

2. Laukinį įgūdį

Jei žygio metu buvo vykdoma programa, skirta laukinio įgūdžio išsiugdymui, svarbu aptarti, kas buvo išmokta. Čia tikslinga įtraukti visus įgūdžio punktus, aptartus tiek sueigų, tiek žygio metu.

Klausimai, į kuriuos vertinga atsakyti: *kaip sekėsi ugdytis laukinį įgūdį? kas labiausiai įsiminė? kas buvo sunkiausia? kur tai panaudosiu ateityje?*

Turbūt svarbiausias klausimas — **kada galima sakyti, kad yra pasiektas konkretus laukinio įgūdžio lygmuo?** Jaunimo programoje pateikiama trijų susitarimų gairė, skirta atsakyti į šį klausimą:

- pats skautas įvardina ir pademonstruoja, kokias žinias ir gebėjimus įgijo;
- skauto skiltis pritaria, kad tai, kas buvo pademonstruota, atitinka lygmens žinias ir gebėjimus;
- vadovas pritaria, kad tai, kas buvo pademonstruota, atitinka lygmens žinias ir gebėjimus.

Naudojantis šiuo metodu pasiekto lygmens įvertinimas prasideda nuo tada, kuomet skautai patys vykdydami veiklas atlieka išskirtų gebėjimų reikalaujančias veiklas. Aptarimo metu naudinga dar kartą prisiminti, kaip kiekvienam skilties nariui sekėsi, ką jam sakė skiltis ir vadovas. Jei kiekvienas punktas trijų susitarimų metodu yra įvertinamas teigiamai, yra patvirtinama, jog yra pasiektas konkretus laukinio įgūdžio lygmuo. (3 ir 4 laukinio žygio įgūdžio lygmenys ir jų punktai nurodomi 66 p.).

3. Skilties darba

Nors iš dalies ši informacija yra aptariama ir kalbant apie tai, kaip sekėsi planuoti, yra svarbu pasigilinti, kaip skautams sekėsi dirbti komandoje.

Klausimai, į kuriuos vertinga atsakyti: *kaip sekėsi dirbti skiltyje? kaip sekėsi vykdyti skilties narių pareigas? jei kilo konfliktų, kaip sekėsi juos išspręsti ir kaip būtų galima jų išvengti ateityje?*

4. Visa kita, kas atrodo svarbu

Priklausomai nuo žygio tikslo bei formato, tikriausiai atsiras įvairių temų, kurias yra svarbu aptarti. Jos gali būti susijusios su vykdyta programa, žygio metu gautomis užduotimis (pavyzdžiui, skautai gali pristatyti, kaip sekėsi žygiuoti „Be pėdsakų“ (40 p.)), iškilusiomis problemomis ir panašiai.

Iš patirties mokomės, tad yra naudinga svarbius punktus kur nors pasižymėti, kad ateityje planuojant žygius juos būtų lengva prisiminti. Šalia to, smagius įvykius, įspūdžius ir nuotraukas naudinga išsaugoti skilties ar draugovės metraštyje.

*Kernavės tunto Austėjos ir Pajautos draugovių išvyka
Šios ir viršelio nuotraukų autorė sesė Dominyka Motiejūnaitė*

KULTŪROS IR ISTORIJOS PAŽINIMAS ŽYGIŲ METU

Kaip jau minėta, šalia įprastų žygio veiklų bei laukinių įgūdžių įsisavinimo, įmanoma ugdyti ir kitas kompetencijas, susijusias su šalies istorija ir kultūra. Šioje leidinio dalyje yra pateikiami pasiūlymai, kaip naudojant įvairius pasakojimus ir kitas liaudies meno formas ugdyti skautų supratimą apie Lietuvos istoriją, plėsti jų kultūrinės žinias.

Veiklas pateikti galima labai įvairiais būdais — vienais atvejais skirti joms daugiau dėmesio, galbūt net organizuoti šios tematikos žygį, kitais tik trumpai aptarti pasirinktus aspektus, derinant šią informaciją prie pasirinkto žygio tikslo siekimo.

Kuris variantas bus pasirinktas, priklauso tik nuo skilties bendro susitarimo organizuojantis žygį. Vis dėlto, verta paminėti, jog net neplanuojant skirti daug dėmesio čia minimoms temoms, jas lengva įtraukti skirtingose žygio dalyse taip praturtinant jau turimą programą.

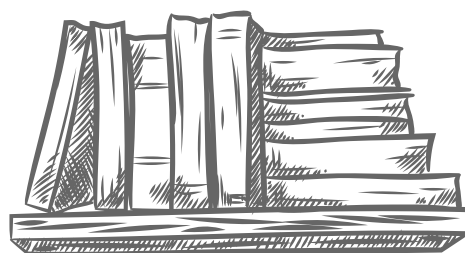
1. Liaudies pasakojimai

Įvairūs pasakojamosios tautosakos elementai yra lengvai priderinami prie skirtingų žygio programos variantų ir suteikia nemažai žinių apie šalies istoriją bei kultūrą.

Prieš pradėdant gilintis, kokiais būdais galima juos panaudoti, reikėtų išsiaiškinti šias sąvokas:

- **Sakmė** yra apibūdinama kaip pasakojamosios tautosakos kūrinys, kuriame aiškinama pasaulio ir įvairių gamtos reiškinių kilmė, vaizduojamas žmogaus susidūrimas su mitinėmis būtybėmis.
- Istorinė sakmė yra vadinama **padavimu**. Tai liaudies pasakojimas apie praeities įvykius, asmenis, vietas, jis dažnai paaiškina istorinių ar geografinių vietovių atsiradimą, jų pavadinimų kilmę.

Remtasi Lietuvių kalbos žodynu.

Pasigilinus į sąvokas tampa aišku, jog šiuose pasakojimuose dažnai kalbama apie svarbias vietas, įvykius, asmenis, senojo tikėjimo aspektus. Šis bruožas leidžia lengvai įvairiais būdais panaudoti tautosakos kūrinis gilinant istorines ir kultūrinės vaikų žinias žygio metu.

Išvykų metu yra keliamas pro įvairias vietas, kurios turi savitus pavadinimus bei istorijas, gali būti apšviesti svarbūs gamtos ar istoriniai objektai. Sudarant žygio maršrutą ir programą verta pasidomėti liaudies pasakojimais, mininčiais vietas, kurias žadama aplankyti, nes pasakojimai:

- padeda skautams geriau prisiminti, pro kokias vietas jie keliavo, kokius objektus aplankė;
- pateikia įvairių faktų, kurie padeda skautams labiau įsitraukti;
- pagilina istorijos ir geografijos žinias;
- padeda plėsti žygeivių fantaziją.

Idėjos, padėsiančios įtraukti liaudies pasakojimus į programą:

- žygio gidai — skiltis, planuodama žygio maršrutą, įtraukia įdomias vietas ar objektus, apie kuriuos kiekvienas pasiruošia po pasakojimą. Žygio metu skautai skilties draugams papasakoja apie sutiktą objektą;
- pasakojimus pasiruošia ir pristato vadovas, kartu su skautais ruošdamas maršrutą (lengva pritaikyti veiklą „Žemėlapis istorijos“ (7 p.) arba „Koordinatės ir herbai“ (12 p.) idėjas);
- žygio metu praeinant skirtingas vietas pasakojamos istorijos, aiškinančios jų kilmę ar apibūdinančios ten vykusius įvykius;
- sustojus pailsėti pasakojamos legendos, o po pasakojimo rengiamas aptarimas (daugiau informacijos, kaip paruošti klausimus — 10 p.);
- protmūšis, į kurio klausimus įtraukiami liaudies pasakojimai ir juose minimi faktai apie maršrute ar aplink esančias vietas, objektus;
- vietinių legendos — skautai vietinių gyventojų prašo papasakoti įvairių legendų ar kitų istorijų, kalbančių apie tą vietovę ar joje esančius objektus, vėliau tas istorijas perrašo ar iliustruoja pildydami draugovės ar skilties metraščių;
- skilties vaidinimas ar kitokio tipo laužo pasirodymas, kuriame atsispindi žygio metu įgytos žinios, išgirstos istorijos — suvaidinama naujai išgirsta legenda ar kitas pasakojimas, skautai taip pat gali sukurti savo skilties legendą;
- prie laužo pasakojamos istorijos, susijusios su dieną aplankytomis vietomis, vėliau pereinama prie žygeivių žinomų liaudies pasakojimų, jie gali būti aptariami;

- prie laužo pasakojamos „baisios istorijos“ — kraupūs liaudies pasakojimai (čia tiktų lietuvių liaudies pasakos) — kurias taip pat naudinga aptarti pasigilinant, kokias svarbias vietas, asmenis ar įvykius jie mini.

Toliau pateikiami keli pavyzdžiai, parodantys, kokią informaciją galima iš įvairių pasakojimų perteikti skautams.

1) Liškiava ir Merkinė

Buvo trys broliai, dideli ir galingi karaliai. Vienas jų apsigyveno Liškiavoje, antras — Merkinėj, trečias — Punioj. Visi jie buvo stabmeldžiai; ir visi žmonės dar čia buvo tada stabmeldžiai.

Vyriausias jų visų buvo tasai, kuris Liškiavoje buvo apsigyvenęs. Jisai vedė raganę, vardu Vokė. Toji raganė, velniams padedant, per keturiasdešimt keturias naktis pastatė jam didelius akmeninius rūmus ir apvedė juos aukštomis sienomis. Žmonės tuos rūmus vadino pilimi. Tie rūmai turėjo trejus vartus, ir tie vartai buvo iš gryniausio vario padaryti.

Iš tos pilies po žeme buvo prakastas kelias į kitą Nemuno pusę. Kai kas sako, kad kelias ėjęs Raigardan ir net Merkinėn. Dar seniau žmonės pasakodavo, kad jie patys yra matę tą urvą, kuriuo po žeme kelias ėjo, ir yra juo nuėję kelias varnas. Bet ten labai tamsu ir baisu, todėl toliau niekas eiti nedrįsdavo.

Liškiavos karalius, įsitaisęs tokius stiprius rūmus, ėmė spausti savo brolius, panoro visai juos išvaryti. Ir žmonės irgi labai vargindavo ir plėšdavo. Ypač jo žmona Vokė, kuri mito tik mažų vaikų mėsa. Tada žmonės sukilo ir apgulė pilį. Daugel ten žuvo žmonių ir gal būtų pilies nepaėmę, nenugalėję to pikto karaliaus. Nes kiek jo kareivių dieną užmuša, nakčia Vokė, išėjusi ant bokšto, sušunka dideliu balsu, ir visi užmuštieji vėl atgyja. Bet atsirado vienas narsuolis, kuris prisisėlino ir, kai tik Vokė pasirodė, šovė į ją sidabrinio guziku ir nukovė ją. Mat raganės paprasta kulipka neima. Tuomet žmonės išgriovė pilį ir patį piktą karalių užmušė.

Paimta iš Varėnos rajono internetinio puslapio.

Klausimai, kuriuos galima užduoti aptariant pateiktą pasakojimą (sudaryti naudojantis 11 p. nurodytu principu):

- Kas yra stabmeldys? Apie kokį tikėjimą čia kalbama? (klausiama atsižvelgiant į veikėją)

Stabmeldys — stabų garbintojas, pagonis. Stabas — garbinamas dievybės atvaizdas (pvz., statula). Kalbama apie pagonių tikėjimą. Tai senasis tikėjimas, kai žmonės tiki į daug dievų, garbina gamtos jėgas ir objektus. Keli senoji lietuvių tikėjimo dievybių pavyzdžiai: Perkūnas, Patrimpas, deivės Gabija, Milda, Laima ir kiti.

- Pasakojime minima Punia. Kokia pilis, manoma, ten stovėjo? Kuo ji garsi Lietuvos istorijoje? Koks kunigaikštis valdė? (klausiama atsižvelgiant į objektą)

Manoma, kad Punioje stovėjusi legendinė Žemaičių pilis — Pilėnai, tačiau nėra aišku, ar tai tikrai tiesa. 1336 m. vyko Pilėnų pilies šturmas, kurio metu pilį puolė kryžiuočiai. Pilies gynėjai, nesitikėdami laimėti, nusprendė geriau viską sudeginti ir patys žūti, nei pasiduoti priešams į nelaisvę. Mūšyje dalyvavo ir kartu su visais nusižudė ir pilį valdęs kunigaikštis Margiris.

- Pasakojime minimi velniai. Ką apie juos esate girdėję? Kokių dar lietuviškų mitinių būtybių žinote? (klausiama atsižvelgiant į veikėjus)

Velniai, kaip buvo tikima, saugodavo lobius, esančius požemiuose. Jie taip pat artimai susiję su mirusiųjų pasauliu. Gyveno pelkėse, gūdžiuose miškuose, urvuose, požemiuose. Buvo manoma, kad gerus žmones velnias globoja, o nedorus baudžia. Šiuolaikinis velnias skiriasi nuo šio įvaizdžio, yra tapatinamas su blogio jėgomis. Dažnai vaizduojamas su kanopomis, ragais. Kai kuriose sakmėse aprašomas kaip ponaitis su skrybėle. Tautosakoje velnias turi daug vardų: kipšas, pinčiukas, nelabasis ir t.t... Kitos mitinės būtybės: laumės, kaukai, aitvarai, raganos, t.t...

- Pasakojime minimi karaliai. Kiek Lietuva yra turėjusi karalių? Ką apie tai žinote? (klausiama atsižvelgiant į veikėjus)

Mindaugas — pirmasis ir vienintelis Lietuvos karalius. Karūnuotas 1253 metais. Mindaugo karūnavimo diena kasmet švenčiama liepos 6 dieną.

2) Lepelionių piliakalnis

Čia netoli už Krištapiškio yra piliakalnis. Kada ėjo Napoleono kariuomenė, daug kareivių, tai visi turėjo po kepurę žemės atnešti, ir supylė tą kalną. Todėl ir vadinasi piliakalniu, arba Napoleono kalnu.

Labai gražus kalnas. Viršus lygus. Ten šokius darė prie Smetonos.
Žemės atmintis, 1999.

Klausimai, kuriuos galima užduoti aptariant pateiktą pasakojimą (sudaryti naudojantis 11 p. nurodytu principu):

- Kas toks buvo Napoleonas? Kuo jis susijęs su Lietuva? (klausiama atsižvelgiant į veikėją)

Napoleonas Bonapartas — pirmasis Prancūzijos imperatorius, gyvenęs XIX amžiuje ir užkariavęs didžiąją Europos dalį. 1812 metais Napoleonas su savo kariuomene, žygiuodamas į Rusiją, persikėlė per Nemuną. Tuo metu Lietuva buvo Rusijos imperijos sudėtyje — dalis lietuvių tikėjosi Napoleono pergalės ir išlaisvinimo. Vis dėlto Prancūzijos kariuomenė patyrė pralaimėjimą.

- Kas yra piliakalnis? Kokią žinote vietovę, garsią piliakalniais? (klausiama atsižvelgiant į objektą)

Piliakalnis — kalva, ant kurios stovi arba kažkada yra stovėjusi pilis. Dažniausiai piliakalniai Lietuvoje yra susidarę natūraliai bei turi žmogaus įrengtus įtvirtinimus, turinčius gynybinę paskirtį. Vietovė, žinoma dėl čia esančių piliakalnių — Kernavė. Čia šalia vienas kito yra net penki piliakalniai.

- Kodėl piliakalnis vadinamas Napoleono kalnu? (klausiama atsižvelgiant į faktus apie objektą)

Dėl specifinės formos, primenančios Napoleono ir jo karių nešiotas kepurės.

Nuotrauka paimta iš Prienų rajono internetinio puslapio

Nuotrauka paimta iš „NBC News“

- Kas tas pasakojime minimas Smetona? Su koku žmogum, svarbiu skautams, jis buvo susitikęs?

Antanas Smetona — pirmasis ir ketvirtasis Lietuvos prezidentas, gyvenęs tarpukariu — XX a. 1933 metais Palangoje vykusioje stovykloje priėmė skautų įkūrėją R. Baden-Powell.

Iš šių pavyzdžių akivaizdu, jog įmanoma naudoti ilgesnes ar trumpesnes istorijas, pasakojančias apie skirtingus laikotarpius ir suteikiančias įvairių žinių, susijusių su Lietuvos istorija. Tiek pirmą, tiek antrą pavyzdį galima panaudoti norint įgyvendinti visas anksčiau pateiktas liaudies pasakojimų pritaikymo idėjas žygio metu.

Klausti sugalvotų klausimų apie pasakojamas istorijas nėra būtina, tačiau tai yra naudinga norint jas aptarti ar įsitikinti, jog skautai žino, apie ką yra kalbama. Pavyzdžiuose nurodomi klausimai taip pat iliustruoja, kiek daug įmanoma sužinoti iš vienos istorijos, nagrinėjant ją smulkiomis dalimis.

Liaudies pasakojimų galima rasti įvairiose sakmių ir padavimų knygose (pavyzdžiui, P. Sasnausko knyga „Lietuvių padavimai, legendos ir sakmės“). Jie taip pat dažnai pateikiami įvairių vietovių internetiniuose puslapiuose, skirtuose turizmui.

2. Dainuojamoji tautosaka

Lietuvių dainuojamoji tautosaka pagal įvairius ypatumus skirstoma į lietuvių liaudies dainas, raudas ir giesmes. Lietuvių liaudies dainos — svarbi mūsų šalies kultūros, liaudies palikimo dalis. Jos yra įvairiai grupuojamos.

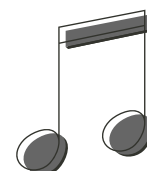
- Pagal sąsajas su apeigomis skiriamos **apeiginės** ir **neapeiginės** dainos. Prie apeiginių dainų gali būti priskirtos **vestuvių, krikštynų, kalendorinės** ir iš dalies **darbo** dainos.
- Teminiu pagrindu skiriamos **vaikų, šeimos, jaunimo, meilės, karinės istorinės, vaišių** dainos.
- Prie dainų priskiriamos ir **sutartinės**. Jos yra įtrauktos į UNESCO Reprezentatyvųjų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

Remtasi Visuotine lietuvių enciklopedija.

Kalbant apie lietuvių liaudies dainas su skautais, atsiranda proga apimti ir pristatyti įvairias sritis, susijusias su mūsų šalies istorija, kultūra, menu — informacijos užtektų ne vienai sueigai, dainų galima mokytis visą žygį, o gal ir kelis. Tačiau, net ir turint visai kitokį žygio tikslą, dainas galima lengvai suderinti su žygio programa, panaudojant jas kaip papildomą veiklą ir taip suteikiant skautams naujų žinių.

Tai yra naudinga, nes:

- liaudies dainose naudojami įvairių vietovių ir objektų pavadinimai — tai padės lengviau prisiminti, kur buvo keliauta;
- skirtingų Lietuvos kraštų dainos pasižymi skirtingomis savybėmis — tai taip pat priderinama prie maršruto;
- kalendorinės ir darbo dainos yra pritaikomos laikui, kuriuo yra žygiuojama, pagal šalia ar tuo metu vykstančias kalendorines šventes, tuo metu atliekamus žemės ūkio darbus;
- liaudies dainose gausu įvairių pasikartojančių simbolių, kurių reikšmės yra naudinga suprasti norint pagilinti kultūrinės žinias;
- liaudies dainų siužetai yra susiję su ankstesne kasdienybe, įvykiais — tai padės susipažinti su istorija.

Idėjos, padėsiančios įtraukti lietuvių liaudies dainas į programą:

- per žygio planavimo sueigą išrinktoms dainoms, susijusioms su išvykos ar maršruto tematika, vadovas paruošia natas, žodžius ar įrašus;
- per žygio planavimo sueigą skiltyje susitariama, kas iš skautų, kiek ir kokių liaudies dainų susiras žygiui — atsineš natas ir žodžius, įsirašys, mokės patys — ieškodami dainorėliuose, internete, klausdami tėvų ar senelių;
- į sueigą pasikviečiami svečiai, galintys išmokyti lietuvių liaudies dainų;
- per sueigas išmoktos dainos, tinkamos žygiavimui, dainuojamos žygio metu einant; dainų mokomasi, jos dainuojamos prie vakaro laužo;
- išsirenkama viena pagrindinė daina, susijusi su vieta, kurioje žygiuojama — ją visi išmoksta ir dainuoja žygio metu;
- išsirenkama viena daina, susijusi su laiku, kuriuo einama į žygį — ją visi išmoksta ir dainuoja žygio metu;
- su vaikais aptariamos dainose naudojamų simbolių reikšmės, minimi įvykiai, nežinomų žodžių reikšmės;
- skiltis sukuria savo dainą, kurioje atsispindi žygyje patirti įvykiai, aplankytos vietovės.

Toliau pateikiamas pavyzdys, parodantis, kokią informaciją iš liaudies dainų galima perteikti skautams.

Tris dienas, tris naktis

Tris dienas, tris naktis,
Keleliu ėjau,
Ketvirtą naktelę,
Girioj nakvojau.

Nei šaukia, nei laukia,
Manęs motulė.
Tik gailiai kukuoja,
Girioj gegulė.

Išgirdau girdėjau,
Girioj balselį,
Mįslinau, dūmojau:
Motulė šaukia.

Iš raibų plunksnelių,
Tai gegutėlė,
Iš meilių žodelių,
Tai motinėle.

Žodžiai paimti iš internetinio puslapio „Dainų tekstai“.

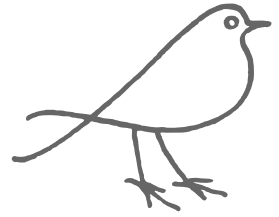
Klausimai, kuriuos galima užduoti aptariant šią liaudies dainą:

- Kuo ypatingas pirmame stulpelyje minimas skaičius trys?

Tai vienas iš magiškų skaičių, neretai sutinkamų lietuvių liaudies pasakose, dainose. Skaičius trys dažnai siejamas su norų išsipildymu, išbandymais (pavyzdžiui., pasakų herojai turi atlikti tris užduotis, atspėti tris mįsles).

- Ką reiškia „mįslinkau, dūmojau“?

Mąščiau, galvojau.

- Dainoje minima gegutė. Kokia gegutės reikšmė tautosakoje?

Ši paukštė yra siejama su likimo deive Laima — buvo tikima, kad gegutė gali išpranašauti ateitį. Pavyzdžiui, merginos, išgirdusios šį paukštį giedant, klausdavo, kiek liko metų iki vedybų, seneliai — kiek metų liko gyventi. Gegutė galėdavo išpranašauti nelaimės, gerą arba blogą derlių, linksmus metus (Klimka, 2019).

- Kas šios dainos pagrindinis veikėjas? Apie ką joje pasakojama?

Dainuojama mergelės vardu. Dainoje pasakojama apie išsiskyrimą su tėvais (konkrečiau — motule), gimtaisiais namais, iš jų išvykstant po vestuvių.

Informacijos apie skirtingų kraštų dainų ypatybes įmanoma rasti Lietuvos muzikų sąjungos internetiniame puslapyje ir kituose šaltiniuose.

3. Senieji amatai

Amatinė gamyba turi ilgą istoriją. Kalbant paprastai, gaminiai, pradėti gaminti asmeniniam naudojimui, bėgant laikui tapo mainų objektais, o galiausiai pasidarė atskira ūkinės veiklos sritimi. Amatais iki šiol užsiemama įvairiausiomis formomis. Jie apima daugybę įvairių gamybos sričių.

Keli amatų pavyzdžiai:

- įvairių įrankių, ginklų, papuošalų gamyba;
- puodininkystė;
- medžio dirbinių gamyba;
- odos dirbinių gamyba;
- gintaro dirbinių gamyba;
- audimas, batsiuvystė, kailiadirbystė ir kiti panašūs amatai;
- dailieji stiklo dirbiniai, auksakalystė, keramika;
- maisto produktų gamyba ir perdirbimas.

Remtasi Visuotinė lietuvių enciklopedija.

*Senieji amatai, atkuriami renginyje „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“
Pirmoje eilutėje iš kairės į dešinę — puodininkystė, odos dirbinių gamyba
Antroje eilutėje iš kairės į dešinę — duonos kepimas, odos ir metalo apdirbimas
Nuotraukų autorė D. Vaičiūnienė*

Senieji amatai apima ne tik įgūdžius, reikalingus dirbiniams pasigaminti, tačiau ir suteikia informacijos apie laikotarpį, kuriuo tam tikra gamybos rūšis buvo paplitusi, dirbinių gamybos tikslą, vykusius mainus. Tai padeda ugdyti supratimą apie šalies istoriją, joje vykusius procesus. Amatų mokymasis taip pat suteikia įgūdžių, kurie anksčiau įprastai būdavo perduodami iš kartos į kartą, gilina kultūrinį suvokimą.

Susipažinimas su lietuviškais amatais ir jų mokymasis be abejo yra laiko ir pastangų reikalaujanti veikla, kurią galima panaudoti tiek planuojant sueigas, tiek skautams organizuojantis sau ekspedicijas. Šią veiklą turint užtektinai laiko naudinga įtraukti ir į žygio programą — šiuo atveju ji greičiausiai bus susijusi su žygio tikslu, nebent programoje lengvai suderinamos kelios skirtingų tematikų veiklos. Nepaisant to, kaip amatai bus įtraukti į žygio veiklas, tą padaryti yra naudinga, nes:

- skirtingos Lietuvos vietovės būna susietos su tam tikrais amatais ar puošybos motyvais, kas padės geriau įsiminti, kur buvo keliauta;

- mokantis naujo įgūdžio atsiranda proga kartu plėsti ir kultūrinės ir istorinės žinias;
- susipažinus ir išmokus amato pagaminamas produktas, kurį skautas išsineš iš žygio kaip prisiminimą ar suvenyrą;
- išmoktą įgūdį bus galima pritaikyti vėliau, pavyzdžiui, ruošiantis mugėms ar kitiems panašaus tipo renginiams.

Idėjos, padėsiančios įtraukti senuosius amatus į programą:

- prieš žygį susiplanuojama, kokį amatą būtų įmanoma ir įdomu išbandyti žygio metu patiems — išsiaiškinama, kokių priemonių tam reiks, ką reikia žinoti, kas gali padėti (pavyzdžiui, nusprendžiama pinti juostas — susirandama informacija apie paprasčiausią pynimo būdą ieškant internete ar kreipiantis į mokantį brolių ar sesę, ji atsinešama į žygį kartu su reikalingomis priemonėmis);
- planuojant maršrutą išsiaiškinama, ar pakeliui esančiose vietovėse yra galimybė rasti amatų mokančių veiklų (šią paslaugą dažniausiai teikia muziejai);
- maršrutas planuojamas pagal pasirinktą amatą — nusprendžiama žygiuoti ten, kur randama veiklų, padedančių išmokti išsirinktą įgūdį;
- išsiaiškinama, kokių įgūdžių, susijusių su amatais, turi patys skautai — žygio metu jie moko kitus (pavyzdžiui, keramiką lankanti sesė padeda kitiems lipdyti, kol vadovas plačiau supažindina su šio amato reikšme ir paplitimu);
- į žygį pasikviečiami svečiai, galintys supažindinti su pasirinktu amatu ir jo išmokyti.

Verta paminėti, kad nebūtina mokytis amato atlikti profesionaliai — kartais užtenka išbandyti susirastas technikas kūrybiškai atliekant paprastesnes veiklas nei puodų žiedimas ar duonos kepimas — pavyzdžiui, gaminant lankus iš lazdynų, rišant tinklus iš špagato ar bandant pasigaminti papuošalus iš odos virvelių ar skardos.

Vis dėlto, reikėtų nepamiršti ir apie galimybę pasinaudoti įvairiomis edukacinėmis programomis. Internetiniame puslapyje <http://www.tautinispaveldas.lt/> yra pateikiama informacija apie Lietuvoje sutinkamus amatus bei galima rasti nuorodas, padėsiančias rasti, kur būtų galima išsibandyti išsirinktą amatą ar sužinoti daugiau.

*Žygio metu pasigamintas žiedas iš žalvarinės juostelės
Nuotrauka iš asmeninio archyvo*

4. Pakeliui randami ženklai

Keliaujant po įvairias vietas, dažniausiai gyvenvietes, galima rasti daugybę simbolių, pasakojančių apie tos vietos ar šalies istoriją ir kultūrą. Šie simboliai apima tokius objektus kaip:

- įvairios **skulptūros, paminklai, postamentai, memorialinės vietos** — šie objektai įprastai žymi svarbias vietas, įvykius ar simbolius;
- **pakelės kryžiai, koplytstulpiai** (statinys, viršūnėje turintis koplytėlę ir kryžių) ir **stogastulpiai** (stulpas su stogu, dengiančiu šventųjų statulėles, kryžius) — objektai, pasižymintys išskirtine puošyba, neretai turintys liaudies menui būdingų ornamentų, suteikiantys progą vaikams papasakoti apie lietuvių liaudies meno šaką — **kryždirbystę**, įtrauktą į UNESCO Žmonijos nematerialaus ir žodinio paveldo sąrašą;
- **lėkiai** — tai medinių namų stogų kraigų puošybos elementai, išdrožinėti įvairiais ornamentais, dar vadinti žirgeliais, gaidžiais, ragais — buvo tikėta, kad lėkiai apsaugo namus nuo blogio (Visuotinė lietuvių enciklopedija);
- **langinės** — retai, tačiau sutinkamas senų medinių namų languose objektas, galintis turėti įvairius puošybos elementus, turėjęs apsauginę reikšmę — senovės papročiuose ir tikėjimuose langinės minimos kaip skiriamoji riba tarp namų ir pavojingo bei dvasių pilno išorinio pasaulio (Bičiūnaitė, n. d.);
- **senos kapinės** — ant senų antkapių sutinkami įvairūs puošybos elementai, lietuvių liaudies mene turintys savo reikšmės;
- **aukurai** — akmenys ar akmeniniai statiniai, skirti apeigoms — baltiškuose aukuruose buvo kurenama ugnis, kurią kurstydavo vaidilutės, šiose vietose žyniai kriviai vesdavo apeigas.

*Pakelės kryžiai ir stogastulpis Dzūkijoje
Nuotraukos paimtos iš Dzūkijos nacionalinio parko internetinio puslapio*

*Šv. Juozapo koplytstulpis Plungėje
Nuotrauka paimta iš internetinio
puslapio „Poilsis Žemaitijoje“*

*Cirkliščio koplytstulpis
Nuotrauka paimta iš Švenčionių
parapijos internetinio puslapio*

*Pakelės kryžius Katkuose
Nuotrauka iš asmeninio
archyvo*

Žygio metu pakeliui sutinkami simboliai gali mums daug „papasakoti“ — nuo konkrečių ant paminklų datomis žymimų įvykių ar valstybei svarbių asmenybių veiklos iki senųjų baltų papročių ar liaudies meno elementų reikšmių. Šie objektai lengvai įtraukiami į programą žygiuojant, net jei žygio tikslas su jais yra visiškai nesusijęs. Tą padaryti yra naudinga, nes:

- dėmesio atkreipimas į tokius simbolius praturtina žygį naujais įspūdžiais bei žiniomis;
- aptiktas ženklas suteikia progą apie jį pasišnekėti prie jo sustojus ir taip pailsėti nuo žygiavimo;
- šiuos ženklus neretai galima susieti su kitomis liaudies meno formomis — legendomis ir dainomis apie atitinkamą vietą ar įvykį, pasakojimais apie baltiškuosius papročius, dažniausiai pasitaikančius puošybos elementus — tai padeda kurti asociacijas;
- simbolių ieškojimas ir aptikimas ugdo vaikų pastabumą.

*Lėkis Šiaulių rajone
Nuotrauka J. Tamulio*

*Langinės Rokiškyje
Nuotrauka V. Bičiūnaitės*

Idėjos, padėsiančios įtraukti pakeliui randamus ženklus į programą:

- prieš žygį pabandoma išsiaiškinti, kokių simbolių reikėtų tikėtis einant pasirinktu maršrutu (pavyzdžiui, Dzūkijoje gausu pakelės kryžių) — po žygio aptariama, ką pavyko surasti, ko ne, kas buvo atrasta netikėtai;
- žygio metu aplankomi paminklai, skulptūros ar kitos memorialinės vietos, susijusios su svarbiomis datomis, minimomis tuo pačiu laikotarpiu, kai einama į žygį, aptariama įvykių ar asmenų svarba šalies istorijai;
- jei pakeliui aptinkami kokie nors ženklai, po žygio bandoma prisiminti, kurioje maršruto dalyje ar vietovėje jie buvo ir pažymėti juos žemėlapyje — pasikartojama, kur buvo eita, kaip naudotis žemėlapiu;
- norint atlikti gerą darbą aptvarkomi apleisti kapai senose kapinėse, postamentai ar kitos memorialinės vietos, esančios pakeliui;
- pamatyti langinių, lėkių, kryžių ar kitų objektų puošybos elementai primenami vėliau atliekant kūrybines užduotis (galima susieti ir su amatais, 58 p.);
- prašoma pakeliui sutiktų gyventojų papasakoti apie rastus simbolius daugiau — informacija užfiksuojama ir išsaugoma, pavyzdžiui, draugovės ar skilties metraštyje.

Duomenų apie pakeliui pasitaikančius objektus reikėtų ieškoti žemėlapiuose (juose būna pažymėtos kapinės, kitos dažniau lankomos vietos), internete. Informacijos apie žemėlapiuose dažniausiai nežymimus ženklus galima rasti šaltiniuose, susijusiuose su tautodaile, pagoniškomis tradicijomis.

Informacijos apie tokius objektus kaip kryžiai, stogastulpiai, koplytstulpiai, langinės, lėkiai bei juos puošiantys ornamentai ir jų reikšmės pateikia M. Gimbutienės knyga „Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene“, o internetiniame puslapyje <https://kryzdirbysteskelias.lt/> galima rasti kryždirbystės vietovių žemėlapi.

Verta paminėti, kad pakeliui aptinkami ženklai nebūtinai turi būti susiję su konkrečiomis liaudies meno formomis ar istorinėmis vietomis. Net keliaujant paprasčiausiu mišku ar laukais įmanoma aptikti įvairių gamtos simbolių, pavyzdžiui, senovėje garbintų ąžuolų.

Be to, kartais pasiseka sutikti kultūriškai svarbių gyvūnų ar paukščių, tokių kaip žalčiai ar gandrai, į kurių reikšmės naudinga pasigilinti ir taip sužinoti kažką naujo. Taigi, žygiuojant pravartu stebėti aplinką ir būti budriems, o kartu ir kūrybiškiems.

*Žygio metu sutiktas žaltys
Nuotrauka iš asmeninio
archyvo*

BAIGIAMASIS ŽODIS

Skautuose visi nuolat mokomės — tiek vaikai, tiek suaugę. Šiame leidinyje pateikiami pavyzdžiai ir surinkta informacija iliustruoja, kaip naudojantis Jaunimo programos gairėmis galima padėti skautams perteikti skirtingus programos punktus, plėsti žinias, skatinti sprendimų priėmimą ir skilties savarankiškumą. Tikiuosi, kad čia pateiktos gairės padėjo ne tik pasisemti idėjų, kaip padėti skautams ugdyti laukinį žygių įgūdį ir papildomas kompetencijas, susijusias su šalies kultūra ir istorija, geriau suprasti Jaunimo programą, bet ir įkvėpė pačius vadovus daugiau pasigilinti į čia aptartas temas, ieškoti papildomų žinių šaltinių ir kartu su vaikais planuoti naujus nuotykius.

Jaunimo programa suteikia laisvę ir galimybę patiems skautams savarankiškai planuoti veiklas ir jas įgyvendinti bei vadovui padedant ugdyti įvairius įgūdžius ir plėsti akiratį įvairiausiose srityse. Linkiu šia galimybe pasinaudoti, o pritrūkus idėjų pabandyti įgyvendinti ar adaptuoti čia pateikiamus pasiūlymus patogiausia forma.

Sėkmės žygiuojant ir kuriant savo skilties legendą!

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

LAUKINIO ŽYGIŲ ĮGŪDŽIO 3 IR 4 LYGMENŲ PUNKTAI

3 lygmuo	<ol style="list-style-type: none">1. Gebu sekti maršrutą žemėlapyje. 38 p.2. Gebu naviguoti pagal žemėlapi kitus ir perduoti, kas laukia toliau. 38 p.3. Gebu naudotis GPS prietaisais, atpažįstu atvejus, kai jie gali būti naudingi. 12 p.4. Gebu kitą išmokyti pagrindinių kompasu naudojimo pradmenų ir nustatyti kryptį. 7 p.5. Galiu paaiškinti, kokią įtaką skirtingas oras turi žmogaus organizmui žygio metu. 19 p.6. Gebu būti atsakingas už save ir savo artimą žygio metu. 40 p.7. Žygiuodamas pritaikau pagrindinius „Be pėdsakų“ filosofijos principus, paaiškinu, ką, kaip ir kodėl darau. 41 p.8. Galiu suteikti sau pirmąją pagalbą esant mažiems įsidrėskimams. 21 p.9. Žinau, ką reikia daryti, kad nepasiklysciau eidamas su grupe, bei kaip susirasti savo grupę, jei pasiklydau. 21 p.10. Nuėjau ilgesnį nei 12 km žygį per 1 dieną. 38 p.
4 lygmuo	<ol style="list-style-type: none">1. Galiu pamokyti kitą, kaip susikrauti kuprinę ir koks inventorių reikalingas dienos žygiui. 16 p.2. Žinau, kaip naudotis visais į dienos žygį pasiimtais daiktais į dienos žygį. 16 p.3. Žinau savo ir savo vieneto skautų alergijas (arba dažnai pasitaikančias maistines alergijas) ir atrenku produktus, kurie tas alergijas gali sukelti. 23 p.4. Žygiuoju, naudodamasis kompasu ir žemėlapiu. 44 p.5. Galiu pamokyti kitą, kaip naudotis kompasu ir žemėlapiu. 7 p.6. Gebu rasti duotą tašką, suvedęs GPS koordinates. 12 p.7. Galiu būti atsakingas už jaunesnį žygeivį. 45 p.8. Moku iškviesti gelbėjimo tarnybas turėdamas telefoną ir be jo. 21 p.9. Galiu pasistatyti išgyvenimo gamtoje pastogę (ne palapinę). 46 p.10. Esu buvęs bent 3 žygiuose, kurių vienas buvo su nakvyne. 38 p.11. Esu prisidėjęs prie 1 žygio planavimo. 29 p.

LS Jaunimo programos skyrius, 2019

Nuoroda į dokumentą: <https://mano.skautai.lt/uploads/media/2312/ls-jaunimo-programa-gaires-vadovui.pdf>

LITERATŪRA

- Baranauskas, A. (1860). Anykščių šilelis. Gediminas Vaitkevičius.
- Bičiūnaitė, V. (n. d.) Namai su langinėmis — retas dalykas. Paimta iš: <https://www.grokiskis.lt/rokiskis-triskart-lietuva/namai-su-langinemis-retas-dalykas>.
- Dainų tekstai (n.d.). Tris dienas, tris naktis. Paimta iš: <http://dainutekstai.lt/r705/tris-dienas-tris-naktis.html>.
- Dzūkijos nacionalinio parko gamta. (n.d.). Kryždirbystė. Paimta iš: <http://gamta.cepkeliai-dzukija.lt/index,lt,18857.html>.
- Geografinės koordinatės. (n.d.). Geografija 6-8 klasėms. Paimta iš: http://geografija6-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/geografines_koordinates/.
- Gera Prienuose. (2016). Aplankykite Napoleono kepure vadinamą Lepelionių piliakalnį. Paimta iš: <http://geraprienuose.lt/naujienos/aplankykite-napoleono-kepure-vadinama-lepelioniu-piliakalni/>.
- Kendall J. J., & Kendall J. (n.d.). Journal — Colter Co. Paimta iš: <https://www.coltercousa.com/journal/>.
- Klimka, L. (2019). Apie gegutę tautosakoje ir tikrovėje. Paimta iš: <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1058311/libertas-klimka-apie-gegute-tautosakoje-ir-tikroveje>.
- Legendos. (n.d.). Paimta iš: <https://varenosrajonas.weebly.com/legendos.html>.
- Lietuvių kalbos žodynas. Paimta iš: <http://www.lkz.lt/>.
- LS Jaunimo programos skyrius, 2019. Lietuvos Skautijos jaunimo programa. Gairės vadovui. p. 30.
- LS Jaunimo programos skyrius, 2019. Lietuvos Skautijos jaunimo programa. Gairės vadovui. p. 35.
- Mažeikienė, O. (n.d.). Šiuolaikinė heraldika. Paimta iš: https://www.7md.lt/archyvas.php?leid_id=796&str_id=8213.
- NBC News. (2015). Napoleon's Hat Auctioned to South Korean for \$2.4 Million. Paimta iš: <https://www.nbcnews.com/business/business-news/napoleons-hat-auctioned-south-korean-2-4-million-n249931>
- Padavimas apie Birutę. Žemaičių žemė, 1997, nr. 1, p. 32.
- Palanga (n.d.). Birutės kalnas. Paimta iš: <https://www.palangatic.lt/lankytinos-vietos/birutes-kalnas/>.
- Poilsis Žemaitijoje (n.d.). Paminklai ir koplytstulpiai. Paimta iš: <http://www.poilsizemaitijoje.lt/lankytina-vieta/paminklai-ir-koplytstulpiai/>.
- Shelter Building. (n.d.). Paimta lapkričio iš: <https://lonescoutbushcraft.co.uk/>.
- Švenčionių visų šventųjų parapija. (n.d.). Cirkiškių koplytstulpis. Paimta iš: <https://svencioniuparapija.lt/pradinis/attachment/cirkiskio-koplytstulpis/>.
- Šiaulių kraštas (2012). Tradicinis namas prisiglaudė šalia alkakalnio. Paimta iš: <http://old.skrastas.lt/?data=2012-12-05&rub=1141823599&id=1354629186&pried=2012-12-05>.
- Tilton, B., & Hayes, I. (n.d.). How to Build a Survival Shelter. Paimta iš: <https://boyslife.org/outdoors/3473/taking-shelter/>.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija, paimta iš: <https://www.vle.lt/Straipsnis/amatai-73275>.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija. Paimta iš: <https://www.vle.lt/Straipsnis/lekis-26380>.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija, paimta iš: <https://www.vle.lt/Straipsnis/lietuviu-liaudies-dainos-118019>.
- Žemės atmintis. (1999). Paimta iš: <http://www.aruodai.lt/paieska2/fiksacijos.php?Old=1614&FId=3235>.